

UiO • **Det juridiske fakultet**

Vern for besittelsen

Hvordan kan A gå frem for å fjerne B fra eiendommen sin?

Kandidatnummer: 698

Leveringsfrist: 25.04.2014

Antall ord: 16004

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	1
1.1 Problemstilling.....	1
1.2 Avgrensning.....	2
2 STRAFFELOVEN § 395	3
2.1 Formål.....	3
2.2 Anvendelsesområde	4
2.3 Påtale.....	4
2.4 Straffeloven § 395 første ledd.....	4
2.4.1 «Besiddelse af fast Eiendom».....	4
2.4.2 «Retsstridig sætter sig eller andre».....	14
2.4.3 «Medvirkning hertil» og «Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Maaneder»	19
2.5 Straffeloven § 395 annet ledd	20
2.5.1 «Har den skyldige handlet i Hensigt at gjøre en virkelig eller formentlig Ret gjældende, kommer ikke høiere Straf end Bøder til Anvendelse».....	20
2.5.2 «Under særdeles formildende Omstendigheter kan Straf bortfalde».....	21
2.6 Skyldkravet	22
2.7 Sluttkommentar til § 395	22
2.7.1 Den praktiske fjerningen av B.....	22
3 STRAFFELOVEN 2005	24
3.1 Situasjon og problemstilling	24
3.2 Bakgrunn for § 346.....	25
3.3 Straffeloven 2005 § 346 første ledd.....	25
3.3.1 «Med bot straffes de som bruker eller rår over fast eiendom»	25

3.3.2	«i strid med rettighetene til eieren eller annen som rettmessig rår over eiendommen»	26
3.3.3	«Slik at den berettigede påføres tap, ulempe, eller i strid med dennes uttrykkelige forbud»	27
3.4	Straffeloven 2005 § 346 annet ledd	27
3.4.1	«Part i en avtale med den berettigede om bruken av eller rådigheten over eiendommen»	27
3.5	Skyldkravet, medvirkning og straff	28
3.6	Alternativt begrensninger for A sin fjerning	29
3.7	Sluttkommentar til straffeloven 2005 § 346	31
3.7.1	Selvtekt	31
4	TVANGSFULLBYRDESELOVEN § 13-2 TREDJE LEDD BOKSTAV E.....	32
4.1	Situasjon og problemstilling	32
4.2	Saksgangen	32
4.2.1	Tvangskraftig tvangsgrunnlag	33
4.3	«I andre leie- og besittelsesforhold enn etter husleieloven»	34
4.4	«Forhold som gjør det åpenbart at saksøkte ikke har rett til å besitte eiendommen»	34
4.4.1	Folkeretten	35
4.4.2	Friluftsløven	35
4.4.3	Tidligere leieavtale	36
4.4.4	Åpenbart	38
4.5	Når kjennelse foreligger	39
4.6	Sluttkommentar til tvangsfullbyrdelesloven	40
5	MIDLERTIDIG FORFØYNING	41
5.1	Midlertidig forføyning	41
5.2	Vilkårene for midlertidig forføyning	42
5.2.1	Sikringsgrunnen	42
5.2.2	Sannsynliggjøring av kravet og sikringsgrunn § 34-2	45
5.2.3	Sannsynliggjøring av sikringsgrunn	46

5.2.4	Proporsjonalitetsvurdering	46
5.2.5	Unntakene i § 34-1	47
5.3	Den praktiske gjennomføringen.....	48
5.4	Sluttkommentar til midlertidig forføyning	48
6	AVSLUTNING.....	49
7	KILDEHENVISNINGER.....	51
7.1	Lover.....	51
7.2	Konvensjoner	51
7.3	Forarbeider	52
7.3.1	NOU	52
7.3.2	Odelstingsproposisjoner	52
7.3.3	Innstillinger til odelstinget.....	52
7.4	Norsk rettspraksis	53
7.4.1	Avgjørelser fra Høyesterett	53
7.4.2	Avgjørelser fra lagmannsretten	53
7.4.3	Kjennelser fra byfogden	53
7.5	Litteratur	54
7.6	Artikler.....	55
7.7	Internettsider	55

1 Innledning

Det har i all tid vært tilfeller hvor mennesker urettmessig, i følge eieren, har tatt opphold på hans eiendom. Dette kan være såkalte husokkupasjoner¹ hvor okkupantene tar tilhold i et tomt hus. Det er også tilfeller hvor eier A og leietaker B ikke lenger har kontrakt, men B fortsetter å bli boende. De siste årene har det vært en økning av urettmessig tilhold i skog-områdene rundt Sognsvann i Oslo. Dette reiser spørsmål om hvordan A kan gå frem for å fjerne² B fra eiendommen sin.

1.1 Problemstilling

Situasjonen er at A er eier av fast eiendom. B oppholder seg urettmessig på A sin eiendom. Hvordan kan A gå frem for å fjerne B fra eiendommen sin? Problemstillingen kan deles opp i følgende delproblemstillinger:

1. Det første spørsmålet er om A kan fjerne B på egenhånd uten å komme i konflikt med straffeloven § 395?
2. Straffeloven 2005 har ikke trådt i kraft. Når denne trer i kraft, blir spørsmålet om A kan fjerne B på egenhånd uten å komme i konflikt med straffeloven 2005 § 346?
3. Hvis A velger å gå om namsmyndighetene for å få fjernet B, er spørsmålet hvordan A må gå frem for å få fravikelse etter tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e, og hvilke vilkår som må være oppfylt?
4. A ønsker å fjerne B ved midlertidig forføyning. Hvilke vilkår må være oppfylt for at A skal få tilkjent midlertidig forføyning etter tvisteloven?

---

¹ Okkupasjon er et lite presist ord. Her tenkes det på okkupasjon som innebærer at B, alene eller med flere, tar tilhold på A sin faste eiendom uten A sin tiltalelse. Det forutsettes at eiendommen ikke er eierløs.

² Med fjerne menes her handlinger som fører til at B må forlate eiendommen eller blir stengt ute/borte fra den. For eksempel at A skifter lås på døren til B eller at A fysisk fjerner B og/eller hans eiendeler.

1.2 Avgrensning

Det forutsettes i problemstillingen at B ikke har inngått, eller ikke lenger har, en gyldig leiekontrakt med A når han oppholder seg på A sin eiendom. Det vil derfor ikke blir gått inn på husleielovens regler i særlig grad. Det er mange måter B urettmessig kan ta tilhold på A sin eiendom. I denne oppgaven skal det drøftes to typer urettmessig tilhold. De tilfellene hvor A og B tidligere har hatt leiekontrakt, men B fortsetter å bli boende etter kontraktens utløp mot A sin vilje. Samt de tilfeller hvor B urettmessig har tatt tilhold i A sitt hus eller på A sitt skogområde. Avgrensning utover dette, gjøres underveis i oppgaven.

2 Straffeloven § 395

Straffeloven 1902 § 395 lyder:

«Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Maaneder straffes den, som retsstridig sætter sig eller andre i Besiddelse af fast Eiendom, eller som medvirker hertil.

§ 392, siste Led, finder tilsvarende Anvendelse»

§ 392 siste ledd lyder:

«Har den skyldige handlet i Hensigt at gjøre en virkelig eller formentlig Ret gjældende, kommer ikke høiere Straf end Bøder til Anvendelse. Under særdeles formildende Omstændigheder kan Straf bortfalde.»

2.1 Formål

Formålet til straffeloven³ § 395 er å hindre at uvedkommende urettmessig setter seg i besittelse av annenmanns eiendom, samt å gi selve besittelsen et vern. Med vern i denne sammenheng menes at eier A er vernet mot at B setter seg i rettstridig besittelse av hans eiendom. For B vil et vern si at han er vernet mot at A på egenhånd fjerner han fra eiendommen og tar besittelsen tilbake.⁴ Gjennom vernet B kan oppnå for sin besittelse, setter bestemmelsen grenser for hva A kan gjøre på egenhånd. Dette gjelder selv om A er eier av eiendommen, og B i utgangspunkt urettmessig har satt seg i besittelse av den.⁵

---

³ Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

⁴ A taper ikke eiendomsretten selv om B har et vern for sin besittelse etter § 395. Det er kun A sin besittelse som blir fortrent til fordel for B sin besittelse. Gjelsvik (1936) s. 79

⁵ At A ikke kan handle slik han selv måtte finne for godt, til tross for at han er eier av eiendommen fremgår av § 392 annet ledd, jf § 395 annet ledd. Dette ble også fremholdt i Rt. 1940 s. 201, s. 205, hvor justitiarius Berg, sier seg enig med dommer Fougner om ulikhetene mellom § 395 og § 392 og § 291 og § 391, og uttaler at det ikke er meningen for §§ 291 og 391 å yte et strafferettslig rettsvern for et faktisk forhold, uten hensyn til om det hviler på en materiell rett. Dette må forstås slik at det er § 395 sin mening å gi et strafferettslig rettsvern også når det ikke foreligger en materiell rett for B. Se også Skeie (1946) s. 235

2.2 Anvendelsesområde

For at bestemmelsen skal komme til anvendelse må det foreligge fast eiendom som noen tar besittelsen over. Det er derimot ikke et vilkår etter § 395 at den faste eiendommen må være i noens besittelse på forhånd. En eiendom er i dag svært sjeldent besittelsesløs, og spørsmålet får derfor liten relevans.⁶

2.3 Påtale

For påtale etter § 395 kreves det begjæring fra den som er krenket, jf § 408. Det kan være flere grunner til at B ikke begjærer A påtalt. Det kan være at B ikke er klar over sine rettigheter eller at B vet at han har gjort noe ulovlig i utgangspunktet, som at han urettmessig har tatt tilhold på A sin eiendom i første omgang. Betinget påtale og vegring fra B med å begjære A påtalt kan være årsaken til det lave antallet saker for Høyesterett etter § 395.⁷

2.4 Straffeloven § 395 første ledd

Straffeloven § 395 første ledd lyder:

«Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Maaneder straffes den, som retsstridig sætter sig eller andre i Besiddelse af fast Eiendom, eller som medvirker hertil.»

2.4.1 «Besiddelse af fast Eiendom»

Straffeloven og dens forarbeider gir ingen definisjon av fast eiendom. Avhendingslova⁸ har en definisjon av fast eiendom som svarer godt til den alminnelige forståelsen av begrepet. Avhendingslova § 1-1 første ledd regner fast eiendom som ”grunn og bygninger, og ellers andre innretninger som er varig forbundne med grunnen”. Det vil si at både huset, grunnen det står på, lagerbygninger, skogområder og dyrket eller udyrket mark vil være fast eien-

---

⁶ Skeie (1946) side 233.

⁷ Lovdata viser 16 saker for Høyesterett hvor § 395 er nevnt. Det er svært få avgjørelser hvor avgjørelsen gjelder direkte § 395. Kandidaten har funnet to avgjørelser fra Høyesterett som gjelder § 395 direkte. Dette er Rt. 1918 s. 674 og Rt. 1989 s. 463.

⁸ Lov om avhending av fast egedom (avhendingslova) av 3. juli 1991 nr. 93.

dom. Denne definisjonen vil være dekkende for hva som forstås med ”fast eiendom” i § 395, og legges til grunn for videre drøftelser.

Situasjonen er at B urettmessig har tatt tilhold på A sin eiendom. B har laget seg en teltleir på A sitt skogområde, tatt tilhold i et av A sine tomme hus eller nekter å flytte etter utgått leiekontrakt. Det sentrale vilkåret for besittelseskrenkelse etter § 395 er at A eller B skaffer seg besittelsen over eiendommen.⁹ Ettersom A sin egenhendige fjerning av B er begrenset av B sitt vern for besittelsen må det klargjøres hvordan og i hvilke tilfeller B oppnår et slikt vern. Når B har et vern for sin besittelse vil han være *besitter* av eiendommen. Først sees det på hva som menes med besittelse.

2.4.1.1 Besittelsesteori

Det fremkommer ikke av straffeloven § 395 eller av forarbeidene av hva som ligger i ordet besittelse eller når besittelsen kan ha et vern. Besittelse og problemstillinger i relasjon til dette har vært drøftet i teorien i lang tid. Begrepet besittelse er relevant for mange rettsområder.¹⁰ Størst betydning har det kanskje for tingsretten.¹¹ Dette gjør at tingsrettsligteori må legges til grunn ved vurderingen etter § 395 for å klargjøre hva som ligger i ordet besittelse. Ønsket bak arbeidet om å finne den rette utformingen av besittelsesbegrepet har vært å få alle de ulike teoriene til å enes om ett begrep, men en slik generalisering er vanskelig.¹² En generalisering kan skape mer forvirring.¹³ En løsning kan være å se på begrepet som relativt og la begrepet variere etter hvilken sammenheng man bruker begrepet.¹⁴ Problemet med dette vil være at det blir så mange ulike utgaver av begrepet, at et alminnelig besittelsesbegrep blir uten betydning.¹⁵ Løsningen er å dele opp besittelsesbegrepet etter hva slags

---

⁹ Matingsdal og Bratholm (2014) § 395 s. 2

¹⁰ Brækhus og Hærem (1964) s. 26.

¹¹ Brækhus og Hærem (1964) s. 26.

¹² Brækhus og Hærem (1964) s. 31

¹³ Brækhus og Hærem (1964) s. 32

¹⁴ Brækhus og Hærem (1964) s. 32

¹⁵ Brækhus og Hærem (1964) s. 32.

formål og problemer det har.¹⁶ I relasjon til straffeloven § 395 vil formålet være å hindre at uvedkommende setter seg i besittelse av eiendommen og å verne den som er *besitter* av eiendommen. Dette formålet til bestemmelsen kan kalles ”besittelsesvernet”.¹⁷ Ettersom en del av formålet til § 395 er å verne den som er besitter, kan besittelse i § 395 plasseres i kategorien ”besittelsesvernet”. Det vil si at ved tolkningen av hva som menes med besittelse, når B får besittelse over eiendommen og når *B blir besitter*, må gjøres i lys av bestemmelsen, vernet og de problemstillinger dette reiser.

B sin besittelse over eiendommen sier ikke noe sikkert om hvilken rett han har til den,¹⁸ og besittelsen i seg selv vil ikke si noe klart om den gir et vern. Om B har et vern for sin besittelse avgjøres etter ulovfestede regler. Virkningen av at B får besittelsen over eiendommen er at han fortrenger A sin besittelse.¹⁹ Når A fjerner B, tar A besittelsen tilbake. Det er to ulike betydninger av begrepet besittelse som ikke må blandes sammen. På den ene siden kan B ”*ha besittelse*” over eiendommen. På den andre siden kan B være ”*besitter*” av eiendommen og ”*ha et vern*” for sin besittelse. Disse to betydningene gir ulik rettsvirkning for både A og B.

2.4.1.2 B har besittelse over eiendommen

Besittelse kan forklares som at B²⁰ har ”faktisk herredømme”²¹ over eiendommen. Dette vil innebære at B har rådighet²² over eiendommen og kan bruke²³ og disponere over den. B bor og bruker huset eller disponerer det ved leie. Videre vil bygninger kunne være i besittelse

---

¹⁶ Brækhus og Hærem (1964) s. 33.

¹⁷ Brækhus og Hærem (1964) s. 33.

¹⁸ Brækhus og Hærem (1964) s. 26

¹⁹ Gjelsvik (1936) s. 70.

²⁰ Ettersom vernet B kan få for besittelsen setter begrensinger for i hvilke tilfeller A kan fjerne B, er det relevant å se på hvordan B kan oppnå besittelse og hans vern for denne.

²¹ Brækhus og Hærem (1964) s. 26.

²² Med rådighet menes den fysiske og praktiske kontrollen over eiendommen. Det kan skilles mellom faktisk og rettslig rådighet.

²³ Gjelsvik (1936) s. 60.

når de blir brukt til lager, vareoppbevaring eller produksjon. Det er derimot ikke et vilkår at huset blir brukt hver dag for at det skal være i B sin besittelse.²⁴ Besittelse av skogområde kan gå ut på at B setter opp gjerde og bruker innhegningen, bruker området til skogdrift eller beitemark.²⁵

Markering av grenselinjer vil ikke være nok til å besitte området.²⁶ Det må foreligge en bruk eller rådighet i tillegg til markeringen. Det må videre avgrenses nedad til ulovlig inn-trenging, jf § 355 første ledd, hvor B kun trenger inn i huset uten å bruke huset eller ha en rådighet over det.²⁷ Videre må det avgrenses til de tilfellene hvor B bare har lovlig adgang og begrenset rådighet over eiendommen til A, men hvor man allikevel ikke kan si at B har besittelsen over eiendommen. Dette kan sammenlignes med ihendehavelse av løsøre-gjenstander. I disse tilfellene vil arbeidsfolk kunne bruke redskaper som tilhører arbeidsgiveren under hans tilsyn, uten at de har besittelsen over redskapene.²⁸ På samme måte kan B be-nytte eiendommen til A uten at A mister besittelsen over den. Et eksempel på dette er hvis B opptrer som eiendomsmegler og i den forbindelse bruker eiendommen til A som salgso-bjekt ved å ta seg inn og ta bilder, innrede og lignende i avtale med A. B vil i dette tilfellet ikke få besittelse over eiendommen, så fremt B ikke har den selvstendige råderetten over eiendommen. Det samme hvis B skal passe på A sitt hus mens A er på ferie.²⁹

Besittelsen B har over eiendommen til A kan ha et vern som setter begrensinger for A sin egenhendige fjerning av B. Et slikt vern for sin besittelse kan B ha om han har en lovlig ervervet besittelse eller hans besittelse har blitt festnet.

---

²⁴ Gjelsvik (1936) s. 60

²⁵ Når denne formen for bruk ikke er eksklusiv, men A også har fe gående i samme utmark, kan man ikke si at noen bare ved beiting har fått besittelsen. Det kan imidlertid oppstå felles besittelse. Gjelsvik (1936) s.71

²⁶ Skeie (1946) s. 234

²⁷ Annet ledd i § 355 straffer B med bot om han oppholder seg på sted som er i en annens besittelse, til tross forbud om å fjerne seg. Det blir ikke gått nærmere inn på denne bestemmelsen.

²⁸ Gjelsvik (1936) s. 64

²⁹ Gjelsvik (1936) s. 65.

2.4.1.3 Hensyn

At B kan oppnå et vern for sin besittelse kan begrunnes av ulike hensyn. Et av hovedhensynene vil være å hindre privat rettshåndhevelse.³⁰ Et rettssamfunn hvor A alltid kan ta seg til rette, også på sin egen eiendom er ikke samfunnet tjent med. Privat rettshåndhevelse kan gå utover en svakere B som ikke kjenner sine rettigheter og vet når det foreligger maktoverskridelse fra A. B bør ha rettsikkerhet og rett til en betryggende prosess når oppholdet har vært av en viss lengde. B bør få sin rettsikkerhet gjennom myndighetene og lovfestede regler for fravikelse.³¹ Særlig tungt bør hensynet for B sin rettsikkerhet veie i de tilfeller hvor B i utgangspunkt har ervervet besittelsen på lovlig måte. Da bør fravikelsen skje etter klare og lovfestende regler. Ved tvil som kan oppstå både i forhold til lovlig ervervet besittelse og festnet besittelse, er det betryggende at saken blir avgjort av en objektiv part. Et annet hensyn som kan vektlegges er bevis hensyn. Den som er besitteren, er som regel også eieren.³² For å sikre eiendomsretten kan det være en fordel at man vektlegger besittelsen i en vurdering av eiendomsretten.³³ At man i noen tilfeller også kan oppleve at den som ikke er eier eller urettmessig har tatt besittelsen får et vern, er noe A må ta på kjøpet.³⁴

2.4.1.4 B har ervervet besittelsen på lovlig måte

I noen tilfeller har B fått besittelsen av eiendommen på lovlig måte. Dette kan for eksempel være ved leiekontrakt. Rt. 1918 s. 674 omhandlet utleie av et værelse. Spørsmålet for Høyesterett var om det forelå uriktig lovanvendelse, etter at meddomsretten kom til at besittelsen var hos eieren A, og ikke hos leietakeren B. Ekstraordinær assessor Heggen la vekt på at saken gjaldt en alminnelig leiekontrakt.³⁵ Det ble uttalt at det er vanlig i alminnelige leiekontrakter av rom, at utleieren sørger for rengjøring og ildlegging, og er eier av møblene i værelse. Dette var ikke til hinder for at leietakeren B måtte anses for å være besitter av væ-

---

³⁰ Brækhus og Hærem (1964) s. 33

³¹ Fravikelse er det juridiske ordet for hva man til vanlig kaller utkastelse.

³² Brækhus og Hærem (1964) s. 33

³³ Brækhus og Hærem (1964) s. 33

³⁴ Brækhus og Hærem (1964) s. 33

³⁵ Rt. 1918 s. 674, s. 675

relse, og kunne nyte godt av beskyttelsen som straffeloven § 395 gir. På bakgrunn av disse momentene gav Høyesterett B medhold i anken. Det kommer klart frem av kjennelsen at leieforholdet gir grunnlag for et vern etter § 395 for B, til tross for at utleieren A hadde visse plikter i tilknytning til leieforholdet. Eierens plikter i tilknytning til leieforholdet kan minne om et hotell -og pensjonatopphold. At B allikevel oppnådde et vern for sin besittelse i denne saken, var fordi pliktene og adgangen eieren A hadde var vanlige i alminnelige leiekontrakter og ikke kunne karakteriseres som et hotell eller pensjonattjeneste. Hvis så hadde vært tilfelle ville ikke B fått vern for sin besittelse. Grensene mellom plikter og adgang til eiendommen som leies ut, og formen av B sitt opphold, om rådigheten over eiendommen er begrenset, er derfor viktig når det er tvil om *B er besitter* av eiendommen.³⁶

En annen kjennelse som viser leietaker B sin rett til vern for sin besittelse etter § 395 er Rt 1949 s. 459. Saken gjelder ikke § 395 direkte, ettersom spørsmålet for Høyesterett var lovanvendelsen av § 396 og straffeutmålingen. Høyesterett kom til at straffeloven § 396 ikke kunne anvendes på det faktiske forhold. A var tiltalt sammen med C. For å gi leietakeren C en fordel, foretok utleieren A en ombygging i annen etasje, ved å skjære opp veggen mellom C sin stue og et låst værelse som ble bebodd av leieboer B. B var oppsagt av utleieren A, men nektet å flytte. A gav tillatelse til at C senere kunne ta ned døren til B sitt rom og låse den inn i et kott, som førte til at B midlertidig ble satt ut av besittelsen eller å utøve enebesittelsen av rommet. Dette skjedde uten at namsmyndighetene ble forelagt fravikelse. Dommer Berger³⁷ uttaler at leieboer B var i besittelse av rommet han leide, men at hans besittelse ikke var vernet av straffeloven § 396. Om straffeloven § 395 uttaler dommer Berger at § 395 er rettet mot besittelsesforrykkelsen uten hensyn til besitterens berettigelse ved fast eiendom. Dommer Berger må her antas å mene at den oppsagte leietaker B har et vern etter § 395 og ikke § 396. Det er etter dette klart at til tross for at det ikke lenger foreligger kontrakt mellom A og B, vil B være besittelseshaveren av rommet fordi han i utgangspunktet hadde fått besittelsen lovlig og kan nyte godt av vernet § 395 gir. Dette frem-

---

³⁶ Se også Matningsdal og Bratholm (2014) § 395 s. 2

³⁷ Rt 1949 s. 459 s. 460.

går også etter § 392 annet ledd, ettersom A blir straffet for besittelseskrenkelser også i de tilfeller hvor han gjør gjeldene en virkelig eller formentlig rett.

Rettspraksis og teori³⁸ er klar på at ved utleie, til tross for at kontrakten har utgått, vil *B ha et vern for sin besittelse* mot at A fjerner han på egenhånd og B vil være *besitter* av eiendommen. Det er derimot ikke gitt at de hensyn som taler for et vern etter endt leiekontrakt av husrom også taler for et vern for besittelsen til et tidligere utleid skogområde. Hvis B bruker skogområdet som han ville brukt et hus, taler mye for at de samme hensyn vil gjøre seg gjeldende. Bruker B derimot skogområdet som beitemark vil det ikke være like inngripende for B om han blir nektet adgang eller på annen måte hindret i sin besittelse. Om B er *besitter* også i disse tilfellene må trolig vurderes konkret i de enkelte tilfeller.

2.4.1.5 Festnet besittelse

B blir boende på eiendommen over tid uten A sitt samtykke. Når B blir boende på A sin eiendom over en viss tid, sier man gjerne at forholdet har festnet seg. Det vil si at forholdet har stabilisert seg gjennom tiden B har vært boende og har hatt besittelsen over eiendommen. Perioden hvor *B kun har besittelsen* over eiendommen går dermed over til å bli en *besittelse med vern* etter § 395. Festnet besittelse kan B oppnå til tross for at han i utgangspunktet satt seg i rettstridig besittelse av A sin eiendom.

Ettersom vernet for besittelsen til B er avgjørende for A sin egenhendige fjerning av B, er det viktig å se på når festnet besittelse inntreer, og fra når festnet besittelse skal regnes.

I vurdering av om forholdet er festnet må det legges vekt på om besittelsen, bruken og rådhetsen, den fysiske og praktiske kontrollen av eiendommen,³⁹ er av den art at den bør gis et vern etter § 395. Det er etter det kandidaten kjenner til ingen avgjørelser som klargjør når festnet besittelse inntreer etter § 395. Rt. 1933 s. 1293 og særlig Rt. 1940 s. 201 drøfter fest-

---

³⁸ Wyller (2009) s. 390

³⁹ Se også Skeie (1946) s. 234-235 og Gjelsvik (1936) s.55-86 om besittelseskrenkelser og rådighetsutøvelser.

net forhold i relasjon til selvtekt og skade etter § 291 og § 391. I denne sammenheng brukes § 395 for å vise forskjellene mellom § 291 og jf § 391. I Rt. 1940 s. 201 var spørsmål om et nedrevet gjerde skulle anses for skade etter § 291 og herunder blir det drøftet om nedrivingen er en avvergelse av et festnet forhold eller ikke. Avgjørelsen kan benyttes indirekte for å vise enkelte momenter for festnet forhold.⁴⁰ Om besittelsen er festnet må derfor bero på en helhetlig og konkret vurdering i det enkelte tilfelle.

Rådigheten B får over eiendommen, er et viktig moment i forhold til festnet besittelse. Denne formen for råderett, hvor B tar eiendommen til A mot hans vilje, kan kalles deposesjon.⁴¹ Det stilles strenge krav til råderetten for de tilfellene hvor man tar besittelsen til en eiendom som ikke er eierløs.⁴² Det vesentlige i forhold til deposesjon er at B må bringe eiendommen i en stilling som viser at den er ute av den tidligere eiers rådighet.⁴³ Et viktig spørsmålet er om besittelsen skal beskyttes av rettsordenen også i de tilfeller hvor B har tatt besittelsen urettmessig.⁴⁴ Når B blir besitter av eiendommen, mister ikke bare eier A sin besittelse og rådighet over eiendommen, men også muligheten for å fjerne B blir begrenset. Det bør derfor være relativt strenge krav til når festnet besittelse kan inntre.

Det kan skilles mellom de tilfeller hvor B tar tilhold på et skogområde, og de tilfellene han tar tilhold i et hus eller bygning. I forhold til skogområde og telting i utmark vil B ha besittelsen over eiendommen om han bruker og rår over denne. B kan lovlig ha besittelsen over området i to dager etter frilufsloven § 9. Etter dette bør regningen for festnet besittelse starte den tredje dagen. Festnet besittelse vil ikke inntre den tredje dagen, ettersom det kre-

---

⁴⁰ Se også Staalesen (1973) s. 206-207. Her skrives det om festnet besittelse, men i relasjon til selvtekt som straffefrihetsgrunn.

⁴¹ Gjelsvik (1936) s. 76. Deposisjon er et annet ord for rådighetsutøvelse i de tilfeller hvor B urettmessig har tatt besittelsen.

⁴² Gjelsvik (1936) s. 77.

⁴³ Gjelsvik (1936) s. 77.

⁴⁴ Brækhus og Hærem (1964) s. 33.

ves av festnet besittelse at tilstanden har pågått over en viss tid og stabilisert seg.⁴⁵ Bruken av skogområdet er viktig. Brukes skogområdet som et hjem og til daglig, trekker dette i retning for at besittelsen festner seg raskere enn om bruken er mer sporadisk. Et eksempel på skogsområde som blir brukt som hjem, er teltleirene ved Sognsvann i Oslo. I dette området har rumenere de siste to årene tatt tilhold og laget teltleirer med jevne mellomrom. De har brukt disse teltleirene som sitt daglige hjem.

Hvordan B markerer råderetten til eiendommen er viktig. Har B satt opp gjerder eller ellers markert at dette er "hans" område, taler dette for at B hevder å ha råderetten over eiendommen. Ved Sognsvann har markeringen av råderetten over eiendommen skjedd ved at det settes opp flere telt i et område, bål plass, klessnorer, plassering av egne eiendeler rundt om i teltleiren. Dette kan markere at de har tilhold og råderett over eiendommen. Har bruken og råderetten pågått daglig i flere måneder, taler mye for å si at festnet besittelse må foreligge. Tvil kan oppstå når det er tale i underkant av en måned. I nyhetssak fra 24.03.2014⁴⁶ fremgår det at en teltleir ble ryddet og beboerne bortvist på grunnlag av friluftsløven § 9.⁴⁷ Bortvisningen og ryddingen fant sted uten at eieren gikk gjennom namsmyndighetene. Den første meldingen om at det var etablert teltleir, kom tre uker før bortvisningen. Dette kan tyde på at Statsbygg, som er forvalter av Statens eiendom, går ut i fra at festnet besittelse ikke er oppstått etter tre uker. Hvis det ikke er tale om å bruke skogområdet som et hjem, men for eksempel å benytte seg av jaktmuligheter, vil B kunne oppholde seg en måned eller lenger på samme område for å nyte godt av skogens tilbud. Det vil trolig ta noe lenger tid i disse tilfellene før besittelsen anses for festnet.

Et annet tilfelle kan være at B har tatt seg inn i A sitt hus som står tomt. B bruker dette som han skulle bodd der selv til daglig. Fra den dagen B tar i bruk huset vil han trolig ha besit-

---

⁴⁵ Rt. 1940 s. 201, s. 205 hvor justitiarius Berg uttaler "(...) således stabilisert at det ville være rettstridig selvtekt av de tiltalte å fjerne gjerdet uten lovmål og dom".

⁴⁶ www.osloby.no Fra 24.03.2014 Se kildehenvisninger for fullstendig link til artikkelen.

⁴⁷ Det var ikke opplyst i nyhetssaken om at friluftsløven § 11 var brukt som hjemmel for bortvisning.

telsen over huset, han vil derimot *ikke være besitter* av huset første dagen det brukes. B vil antakeligvis få raskere tilknytning til et hus enn et skogområde, og det vil være lettere for B å bruke dette som sitt faste oppholdssted og sitt hjem. B vil også lettere kunne markere sin rådighet ovenfor huset ved at huset har naturlig grenser og dører som kan låses. Markering av rådigheten kan gjøres ved å operere med vaktordninger. Dette ble gjort av okkupanter i Rt. 1989 s. 463.⁴⁸ Vaktordninger er ikke et krav for at B skal oppnå festnet besittelse, men et eksempel på hvordan okkupanter kan vise sin rådighet over et hus. Hvor lang tid det vil ta før forholdet har festnet seg vedrørende husrom, må avgjøres i det konkrete tilfellet. Sammenlignet med skogområder, hvor det kan antas etter Statsbygg sin vurdering at festnet besittelse av skogområder ikke er oppstått før etter tre uker, vil det kunne være at festnet besittelse for husrom allerede har inntrådt ved samme tid eller tidligere.

Momenter på både A og B sin side bør kunne vektlegges i vurderingen. A har vært klar over B sin bruk av eiendommen, men har av ulike grunner latt være å handle. I Rt. 1940 s. 201⁴⁹ uttaler justitiarius Berg, i forbindelse med drøftelsen om skaden (nedrivingen av gjerdet) var rettstridig selvtækt og drøftelse av tiden som har gått fra gjerdet ble satt opp til det ble fjernet: ”Jeg mener det ikke er gått lenger tid enn bønder gjerne vil ta for å tenke seg om før de går til et slik skritt som her”. Uttalelsen viser at både hvor lang tid A bruker på å handle, og at det her pekes på en bestemt gruppe mennesker, vil kunne si at det må foretas en konkret vurdering i forhold til om A burde handlet tidligere. At A ikke handler, kan også minne om en stilltiende aksept fra A sin side og bør kunne føre til at besittelsen raskere festner seg enn ellers. B sine intensjoner kan også vektlegges. Søker B å bruke det tomme huset som sitt hjem for en lengere periode, er dette noe som kan komme med i vurderingen. Likedes om hans planer bare er for noen uker eller et svært sporadisk opphold.

---

⁴⁸ B og D var i Oslo byrett dømt for medvirkning til overtredelse av straffeloven § 395. Spørsmålet for Høyesterett var om avgjørelsen fra byretten skulle forkastes på bakgrunn av feil lovanvendelse. Avgjørelsen omhandler ikke festnet besittelse. Avgjørelsen benyttes som et eksempel på hvordan rådigheten over et okkupert hus kan markeres.

⁴⁹ Rt. 1940 s. 201, s. 205

Det finnes ikke noe konkret svar på når B vil oppnå festnet besittelse og således vil anses som *besitter* av eiendommen. Det må foretas en helhetlig og konkret vurdering. Det må i vurderingen legges vekt på hvor stabil bruken er, tiden, rådigheten, hvilke type område det er tale om og både A og B sitt forhold kan vektlegges.

2.4.2 «Rettsstridig sætter sig eller andre»

Handlingen, besittelseskrenkelsen, til A eller B må være rettstridig for at den skal kunne straffes.⁵⁰ Når en handling blir betegnet som rettstridig, vil det si at handlingen er utilbørlig, ulovlig, straffverdig eller straffbar.⁵¹

Rettsstrid kan forstås som en generell reservasjon fra lovgiver sin side om at det ikke er meningen å ramme alle de handlingene som objektivt sett ellers ville gå inn under straffebudet.⁵² I Rt. 1979 s. 1492, som omhandlet straffeloven §§ 90, 91 uttales det at ”reservasjonen om at §§ 90, 91 bare rammer en handlemåte som er rettstridig eller uberettiget må – på samme måte som når det gjelder tilsvarende reserverasjoner i andre straffebud – forstås slik at det kan tenkes tilfeller hvor en handling ikke er straffbar selv om den går inn under ordlyden i straffebudene. Men loven gir ingen nærmere veiledning på når det foreligger slike tilfeller. Dette må bero på en avveining mellom de hensyn straffebudene skal verne, og andre hensyn som det er grunn til å beskytte. Det vil i det enkelte tilfelle bli domstolens oppgave å vurdere om andre hensyn må tillegges slik vekt at en handling som i og for seg går inn under gjerningsbeskrivelsen, likevel ikke kan anses som rettstridig og derfor ikke rammes av vedkommende straffebud”.⁵³

---

⁵⁰ Det er ikke noe krav etter § 395 at A eller B påføres skade eller tap ved den rettstridige besittelsen, slik det vil være etter straffeloven 2005 § 346.

⁵¹ Eskeland (2006) s. 138

⁵² Andenæs (2004) s. 155

⁵³ Rt. 1979 s. 1492, s 1499

En straffrihetsgrunn kan være samtykke.⁵⁴ Hvis B samtykker til å flytte ut av huset eller til at A fjerner hans eiendeler og skrifter lås på døren vil det ikke være rettstridig av A å sette seg i besittelse av eiendommen igjen.

Videre er selvtakt som straffefrihetsgrunn relevant for besittelseskrenkelser.⁵⁵ Her vil vernet B har for sin besittelse være sentralt for om A sin fjerning av B anses som rettstridig eller ikke. Nedenfor skal det kort gjøres rede for enkelte momenter i selvtakt som straffrihetsgrunn. Det vil vises at når B har oppholdt seg i kort tid på eiendommen og ikke har lovlig ervervet besittelse vil A ikke sette seg i rettstridig besittelse om han fjerner B fra eiendommen.

2.4.2.1 Selvtakt som straffrihetsgrunn

Selvtakt i juridisk forstand vil være at den som har en materiell rett,⁵⁶ håndhever denne selv i stede for å be om assistanse fra myndighetene, samt at håndhevelsen skjer på en måte som objektivt sett rammes av et straffebed.^{57 58} Denne handlingen vil allikevel kunne være lovlig slik at selvtakt blir en straffrihetsgrunn.^{59 60} Straffeloven 1902 har ikke en generell lov-

---

⁵⁴ Skeie (1936) s. 234

⁵⁵ I avsnittet nedenfor skrives det om selvtakt som straffrihetsgrunn. Etter § 395 annet ledd, jf § 392 annet ledd, som det skal vises senere, kan A sin egenhendige fjerning føre til straffebortfall om det foreligger særlig formidlete omstendighet. Handlingene til A vil i disse tilfeller fortsatt være rettstridig, og annet ledd vil ikke være en straffefrihetsgrunn.

⁵⁶ Se Rt. Rt. 1933 s. 1293, Rt. 1940 s. 201, Rt. 1953 s. 181, Rt. 1955 s. 33 og Rt. 1996 s. 160.

⁵⁷ Falkanger (2000) s. 2.

⁵⁸ Denne definisjonen fremgår også av Rt. 1940 s. 201, hvor dommer Fogner uttaler at ”selvtaktshandlinger forutsettes betingelsesvis å rammes av straffebed som omfatter annet og mer enn nettopp selvtakten, nemlig for så vidt de handlinger hvorigjennom selvtakten realiseres fyller vedkommende lovovtredelses gjerningsinnhold”. Rt. 1940 s. 201, s. 203

⁵⁹ Straffeloven 2005 § 19 har tilnærmet lik definisjon som legges til grunn for denne delen av oppgaven. Fordi denne delen av oppgaven omhandler selvtakt som straffefrihetsgrunn på ulovfestede grunnlag brukes ikke denne definisjonen direkte, selv om § 19 i stor grad kodifiserer gjeldene rett.

festet regel hvor selvtekt kan bli straffefriende⁶¹ vilkårene bygger derfor på ulovfestet rett. Momenter for at A sin fjerning av B skal bli ansett som straffriende selvtekt blir drøftet nedenfor.

B har vært klar over at hans besittelse av eiendommen er ulovlig, og med viten og vilje satt seg i besittelse av den. Dette er et bevisst rettsbrudd, men er ikke alene tilstrekkelig for at A sine handlinger skal bli ansett som straffriende selvtekt. Hvis så hadde vært tilfelle, ville vernet B oppnår ved festnet besittelse blitt redusert. Gjenoppretting av tidligere tilstand vil være at A gjenoppretter den tilstanden som var før B tok besittelsen. Hvis B ved et bevisst rettsbrudd har satt seg i besittelse av eiendommen må gjenopprettingen skje på "fersk gjerning".⁶² Hvis handlingen til A skal anses straffriende må det foreligge et bevisst rettsbrudd fra B, fjerningen skjer raskt og handlingen være gjenopprettende.

Andenæs mener dersom selvtekten etablerer en nyordning kan den som hovedregel ikke anerkjennes som lovlig.⁶³ Det er ulikt syn på hva en nyordning innebærer⁶⁴ og det kan skilles mellom to typer nyordning. En nyordning kan være en endring i en tilstand som har vart lenge. En annen form for nyordning er at det etableres en helt ny ordning, som aldri har vært der tidligere. Staalesen mener at et unntak kan være de tilfeller hvor grensen mellom de forhold som har vart lenge og gjenoppretting av tidligere tilstand er uklare.⁶⁵ ⁶⁶ Uklar-

---

⁶⁰ Selv om det ikke finnes en avgjørelse som klart uttaler at straffriende selvtekt foreligger, fremstår det som klart utfra rettspraksis at selvtektshandlinger kan bli ansett straffriende på visse vilkår. Kandidaten har ikke funnet noen avgjørelser som fritar fordi selvtekten er rettmessig. Dette støttes av Falkanger (2000) s. 13.

⁶¹ Det finnes lovhjemler som tillater rettmessig selvtekt på visse områder. Dette er for eksempel lov om ymse beitespørsmål § 8 og Grannelova § 12.

⁶² Skeie (1946) s. 235.

⁶³ Andenæs (2009) s. 176

⁶⁴ Staalesen (1973) s. 252, hvor Staalesen skriver om det ulike synet om nyordning i teorien ved Skeie og Andenæs. Andenæs (2009) side 176 går ikke direkte inn på hva han mener ligger i en nyordning, så det er derfor vanskelig å vite om det er noe faktisk skille mellom de Skeie og Andenæs.

⁶⁵ Staalesen (1973) s. 251.

heten mellom festnet forhold og gjenopprettelse ble tatt opp i Rt. 1953 s. 181⁶⁷, hvor førstvoterende dommer Qvigstad savnet opplysninger fra herredsretten om hvor lenge de hadde hatt sin pram⁶⁸ i vannet, for å avgjøre om handlingen innebar en avbrytelse av et forhold som stred mot A sine rettigheter eller en avbrytelse av et festnet forhold. Dommen fra herredsretten ble opphevet. Mot argumentet fra Staalesen kan det anføres at det heller bør løses opp i de uklarheter som er tilstede.

Dommer Schjelderup i 1934⁶⁹ og Dommer Bugge i 1989⁷⁰ uttalte at det må ligge en rimelighetsvurdering til grunn for å avgjøre om handlingen skal anses som straffriende selvtekt. De reelle hensynene må veies opp mot konsekvensene selvtektshandlingen kan få for borgerne og samfunnet. Hvilke reelle hensyn som skal vektlegges og i hvor stor grad må avgjøres i den enkelte sak.

I en rimelighetsvurdering vil effektivitetshensyn kunne vektlegges. Hensynet til effektivitet står sterkt i både strafferetten og sivilprosessen. Tiden en fravikelse tar kan føre til et økonomisk tap og A er hindret i å benytte seg av eiendommen når B har besittelsen og saken er inne hos namsmyndighetene. Et alternativ for selvtektshandlingen vil være midlertid forføyning. Falkanger skriver ”dersom den egenmektige ikke oppnår noe mer med selvtekten enn hva han ville gjort dersom han hadde benyttet rettsapparatet, er det ingen hensyn som taler for å tillate selvtekt”.⁷¹ Falkanger mener det vil være mindre rom for selvtekt hvis det finnes skreddersydde regler i tvangsfullbyrdelsesloven, slik som ved utkastelser.⁷² Dette må

---

⁶⁶ Om det skal være noen forskjell mellom når nyordning som endrer et forhold som har vart lenge og festnet besittelse inntreffer, fremkommer ikke av rettspraksis eller i teorien. Staalesen mener at det blir et termologisk spørsmål. Staalesen (1973) s. 252.

⁶⁷ Rt. 1953 s. 181, s. 183.

⁶⁸ En pram er en flat robåt.

⁶⁹ Rt. 1934 s. 838, s. 840-841

⁷⁰ Rt 1989 s. 64, s. 65

⁷¹ Falkanger (2000), s. 16

⁷² Falkanger (2000), s. 18

også gjelde motsatt, er reglene for tvangsfullbyrdelsesloven tunge bør det være et større rom for å si at handlingene er rettmessige.^{73 74} Reglene i tvangsfullbyrdelsesloven legger opp til en raskere prosess enn om A måtte gått til alminnelig tvisteløsning for å få fjernet B. På samme måte som ved midlertidig forføyning vil selvtekten ikke kunne anses som straff-friende hvis tvangsfullbyrdelseslovens regler ville sørget for at A oppnådd like mye ved dette alternativet.

Grensene mellom nødverge og selvtekt er flytende og kan være et moment i en rimelighetsvurdering. Det er nødverge når det foreligger et forsvar mot et ulovlig angrep etter § 48. Når det ulovlige angrepet er avsluttet begynner på mange måter selvtekten.⁷⁵ Når angrepet er avsluttet og når selvtekten starter er ikke i alle tilfeller enkelt å bedømme.⁷⁶ I det B tar seg inn i A sitt hus pågår det et angrep. Om A forsvarer seg mot B sin inntrenging i det B tar seg inn vil § 48 være aktuell. Men hvis B har kommet seg inn og tatt seg til rette over en gitt tid, foreligger det ikke lenger et angrep. Da vil reglene om selvtekt bli aktuelle. Usikkerheten om når det foreligger nødverge etter § 48 og selvtekt på ulovfestede grunnlag bør her, som i nyordnings tilfellene, ikke tale for at handlingene til A blir ansett for å være rettmessige, men heller søkes å oppklares. Besittelseskrenkelser kan sees som et angrep på besittelsesgjstanden.⁷⁷ Når B krenker besittelsen til A kan det sies at B angriper hans besittelse. Et forsvar og en avvergelse⁷⁸ mot dette angrepet er at A fjerner B fra eiendommen. Hvis man sier at i hvert tilfelle hvor B tar besittelsen fra A foreligger det et angrep på hans besittelse, og at A da rettmessig må kunne forsvare seg ved å fjerne han, vil vernet B har gjennom lovlig ervervet besittelse og festnet besittelse bli redusert. Nødvergehensyn kan være et moment i de tilfeller hvor B ikke har et vern for sin besittelse.

---

⁷³ Falkanger (2000), s. 18

⁷⁴ Tvangsfullbyrdelse drøftes i kapittel 4 i oppgaven.

⁷⁵ NOU-1992-23 s. 102.

⁷⁶ NOU-1992-23 side 102.

⁷⁷ Oth.prp.nr.24 (1898-99) SMK s. 290 annen spalte.

⁷⁸ I tidligere rettspraksis, blant annet Rt. 1940 s. 201 brukes ordet avvergelse av angrep når det er tale om gjenopprettelse av en tidligere tilstand. Rettspraksis ordbruk viser også nærheten til nødverge.

Drøftelsen ovenfor viser at A sin handling kan bli ansett som straffriende selvtekt når det foreligger et bevisst rettsbrudd fra B og gjenopprettelsen av A skjer etter kort tid. Når A fjerner B i disse tilfellene vil handlingen ikke være rettstridig etter § 395.

2.4.2.2 «Sætter sig eller andre»

Ordlyden i straffeloven § 395 gjør det straffbart om A eller B rettstridig setter noen andre i besittelse av eiendommen. Et eksempel på dette er Rt. 1949 s. 459.⁷⁹ I denne saken gav eieren A besittelsen til leietaker C, på bekostning av besittelsen til leietaker B.

2.4.3 «Medvirkning hertil» og «Med Bøder eller med Fængsel indtil 3 Maaneder»

Medvirkning er etter straffeloven § 395 straffbart. Den som rettstridig har satt seg i besittelse av eiendommen og krenket besittelsen til den andre, straffes med bøter eller fengsel. Denne straffen kan nedsettes eller bortfalle helt etter § 392 annet ledd, jf § 395 annet ledd.

---

⁷⁹ Som nevnt tidligere gjelder saken indirekte for § 395.

2.5 Straffeloven § 395 annet ledd

Straffeloven § 395 annet ledd⁸⁰ henviser til straffeloven § 392 annet ledd hvor det står:

”Har den skyldige handlet i Hensigt at gjøre en virkelig eller formentlig Ret gjældende, kommer ikke høiere Straf end Bøder til Anvendelse. Under særdeles formildende Omstændigheder kan Straf bortfalde.”

Har B oppnådd et vern for sin besittelse og A egenhendig fjerner B fra eiendommen, er A sine handlinger straffbare etter første ledd, selv om B sin besittelse i utgangspunktet var rettstridige. Hvis A har en materiell rett, eller tror han har en slik rett, til eiendommen kan annet ledd komme til anvendelse, som fører til straffenedsettelse eller straffefritak.

2.5.1 «Har den skyldige handlet i Hensigt at gjøre en virkelig eller formentlig Ret gjældende, kommer ikke høiere Straf end Bøder til Anvendelse»

Annet ledd får anvendelse når A har en materiell rett, eller tror han har en slik rett. Forarbeidene⁸¹ er klare på at det vil være en formildende omstendighet at A har en virkelig eller formentlig rett. Det uttales: ”(...) men vel er det en formidlede Omstendighet som ved Bedømmelsen af de straffbare Handlinger bør komme i betragtning, at de er forøved for at sætte en virkelig eller formentlig Ret igjennem”. En virkelig rett henspiller til den materielle retten. A er eier av et hus eller grunneier til et skogområdet. Dette vil være en ”virkelig rett”. ”Formentlig” betyr tilsynelatende og trolig.⁸² Det vil si at om A tror han har en virkelig rett, vil det gjøre opp for en materiell rett. Dette grenser mot at det godtas en viss faktisk villfarelse for A vedrørende eiendomsretten. Uten denne bestemmelsen ville A kunne blitt straffri grunnet faktisk villfarelse. At det godtas villfarelse hos A sørger derfor for at B også har et vern i de tilfeller A bare tror han har en materiell rett til eiendommen.

---

⁸⁰ ”§ 392, siste Led, finder tilsvarende Anvendelse.”

⁸¹ Oth.prp.nr.24 (1898-99) SMK s. 291

⁸² Ordnett.no

Selv om annet ledd er en straffeutmålingsregel,^{83 84} er det viktig å merke seg at annet ledd viser at eierskap, ikke er tilstrekkelig for å fjerne B straffriende. Annet ledd viser også at for B trenger det ikke å foreligge en materiell rett for at han skal ha vern for sin besittelse, det er tilstrekkelig at hans besittelse har vern gjennom lovlig ervervet besittelse eller festnet besittelse. Et vern for besittelsen for B er tilstrekkelig for at A sin fjerning av B blir rettstridig, til tross for at A har en materiell rett og selv om B sin besittelse i utgangspunktet var rettstridig.

Det er videre et vilkår at A må gjøre den virkelige retten gjeldende i ”hensikt”. For eksempel hvis A setter seg i besittelse av eiendommen fordi han ønsker å plage eller terge B eller fordi han ønsker å påføre B et økonomisk tap⁸⁵, er ikke hensikten til A å gjøre sin rett gjeldende. Hvis A fjerner B fra eiendommen sin i den hensikt å gjøre en virkelig eller formentlig rett gjeldene, vil straffen ikke kunne bli høyere enn bøter etter § 392 annet ledd første punktum.

2.5.2 «Under særdeles formildende Omstendigheter kan Straf bortfalde».

Etter annet ledd annet punktum kan straffen bortfalle helt om det foreligger ”særdeles formildende omstendigheter”. Forarbeidene og ordlyden nevner ikke hvilke momenter som det skal legges vekt på ved vurderingen. Et relevant moment kan være at det foreligger en nesten-nødstilstand.^{86 87} Et tilfelle hvor dette kan være aktuelt er hvor B sin rettstridige besittelse kan ødelegge eiendommen totalt, B er for eksempel i ferd med å tenne på huset eller

---

⁸³ Andenæs (2009) s. 174. Dette følger også klart av paragrafen ettersom dens ytre formål er å fastsette straff for den som har en materiell rett til eiendommen og har brutt første ledd.

⁸⁴ § 392 annet ledd kan også sees som en bestemmelse om urettmessig selvtekt. Det vil si at det foreligger en egenmektig handling fra A som rammer § 395 eller § 392, men den egenmektige handlingen anses ikke for rettmessig selvtekt (lovlig). I denne oppgaven er selvtekt definert som en straffrihetsgrunn. Ordet urettmessig selvtekt vil derfor ikke bli brukt.

⁸⁵ Se Skeie (1946) s. 232

⁸⁶ Se også likehetene mellom dette og drøftelsen om selvtekt som straffefrihetsgrunn hvor nesten-nødverge et moment i rimelighetsvurderingen.

⁸⁷ Matningsdal og Bratholm (2014) § 392 annet ledd side 3.

området, eller at A er avhengig av sin besittelse til eiendommen fordi han har medisiner der som er livsviktige. Hvis retten finner at det foreligger særdeles formidlende omstendigheter etter § 392 annet ledd annet punktum, vil straffen for A kunne bortfalle helt. A blir straffefri, men handlingen til A er ikke rettmessig.⁸⁸

2.6 Skyldkravet

Skyldkravet for § 395 er forsett, jf straffeloven § 40. Kjæremålsutvalget uttalte i Rt. 1940 s. 342 at for fellelse etter § 392 kreves det bevissthet hos gjerningsmannen om at han har handlet rettsstridig ved å sette seg i besittelse av vedkommende gjenstand. Videre hører det med til skyldkravet å avgjøre om A har handlet i hensikt etter § 392 annet ledd, jf § 395 annet ledd.

2.7 Sluttkommentar til § 395

B kan oppnå et vern for sin besittelse gjennom lovlig ervervet besittelse og festnet besittelse. Hvis A fjerner B i disse tilfellene, vil han sette seg i rettstridig besittelse etter § 395. Selv om A sin straff kan nedsettes eller bortfalle helt etter § 392 annet ledd, vil fortsatt A sin handling være rettstridig i disse tilfellene. Dette viser at det er grenser for hva A kan gjøre, selv om A er eier av eiendommen og til tross for at B i utgangspunktet har satt seg i rettstridig besittelse av eiendommen. I de tilfellene hvor B ikke har et vern for sin besittelse, når det har gått kort tid og besittelsen ikke er lovlig ervervet, vil A kunne fjerne B fra eiendommen sin uten å komme i konflikt med straffeloven § 395.

2.7.1 Den praktiske fjerningen av B

Hvis B ikke har et vern for sin besittelse, vil det ikke være straffbart etter § 395 for A å fjerne han fra eiendommen. Hvordan skal A fjerne B rent praktisk? Ved å skifte lås på døren, hindrer A at B kan benytte eiendommen og at B innehar besittelsen over eiendommen. Så lenge det er A som eier døren, vil han ikke kunne bli dømt for skadeverk. Hvis A fjerner

---

⁸⁸ Matningsdal og Bratholm (2014) § 392 annet ledd side 3.

B sine eiendeler fra huset eller området, eller for eksempel B sitt telt, må han påse at han ikke utøver skade på disse. A kan fjerne B på egenhånd, men må da passe på at han ikke bruker for mye makt så han begår legemskrenkelse etter straffeloven § 228 og § 229. Hvis B nekter å føye seg etter A, vil A kunne få hjelp av politiet til å fjerne B. Politiet plikter å ”beskytte person, eiendom og fellesgoder og verne om all lovlig virksomhet” jf. politiloven⁸⁹ § 2 nr. 1. Politiet kan videre gripe inn for å ivareta enkeltpersoner eller allmennhets sikkerhet og for å stanse eller avverge lovbrudd, jf. politiloven § 7 annet og tredje ledd. Ved slike tilfeller kan politiet forby opphold på bestemte områder, bortvise, fjerne eller anholde personer, jf. politiloven § 7 fjerde ledd. Fjerning med politiets bistand ble gjort i tidligere nevnte sak ved Sognsvann 24.03.2014. Politiet bortviste i denne saken de som oppholdt seg der, og området ble ryddet for eiendelene til de som hadde bosatt seg der. Når A kan fjerne B uten å komme i konflikt med straffeloven § 395, er det klart at A kan kontakte politiet for å få bistand til å fjerne B om han ikke ønsker eller klarer å gjøre dette alene, jf. politiloven § 2 nr. 1 og § 7.

---

⁸⁹ Lov om politiet (politiloven) av 8. april 1995 nr. 53

3 Straffeloven 2005

Straffeloven 2005 § 346 lyder:

«§ 346 Ulovlig bruk mv. av fast eiendom

Med bot straffes den som bruker eller rår over fast eiendom i strid med rettighetene til eieren eller en annen som rettmessig rår over eiendommen, slik at den berettigede påføres tap eller ulempe, eller i strid med dennes uttrykkelige forbud.»

Annet ledd i § 346 lyder:

«Straff etter første ledd anvendes likevel ikke på den som er part i en avtale med den berettigede om bruken av eller rådigheten over eiendommen.»

3.1 Situasjon og problemstilling

A er eier av fast eiendom og B har urettmessig tatt tilhold på A sin eiendom. A ønsker å fjerne B fra eiendommen. Når straffeloven av 2005⁹⁰ trer i kraft, blir spørsmålet om A kan fjerne B på egenhånd uten å komme i konflikt med straffeloven 2005 § 346. For å avgjøre dette må det foretas en tolkning § 346. Når § 346 trer i kraft vil straffeloven 1902 § 395 oppheves. Mulige ulikheter mellom straffeloven 1902 § 395 og straffeloven 2005 § 346 vil derfor også bli diskutert.

I kapittel 2 ble straffeloven 1902 § 395 drøftet og det ble redegjort for i hvilke tilfeller A kunne fjerne B som hadde tatt urettmessig opphold på A sin eiendom. Det ble slått fast at når B har oppnådd et vern for sin besittelse, kan ikke A fjerne han uten å komme i konflikt med straffeloven § 395. Om B har et slikt vern, og om dette setter begrensinger for A sin egenhendige fjerning også etter § 346 er derfor av interesse.

---

⁹⁰ Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr. 28

3.2 Bakgrunn for § 346

Forslaget til ny bestemmelse ble fremmet i NOU 2002:4 delutredning VII. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår i ot.prp.nr.22 (2008-2009) ny og utvidet bestemmelse om ulovlig bruk av fast eiendom, som omfatter § 395 første ledd og § 396 første ledd fra straffeloven 1902. Begrunnelsen for sammenslåingen av § 395 og § 396 var at skillet mellom besittelseskrenkelser og ulovlig bruk bidro, etter departementets vurdering, til en unødvendig komplisering av straffebudene.⁹¹ Resultatet av sammenslåingen ble straffeloven 2005 § 346.

3.3 Straffeloven 2005 § 346 første ledd

Første ledd i § 346 lyder:

«§ 346 Ulovlig bruk mv. av fast eiendom

Med bot straffes den som bruker eller rår over fast eiendom i strid med rettighetene til eieren eller en annen som rettmessig rår over eiendommen, slik at den berettigede påføres tap eller ulempe, eller i strid med dennes uttrykkelige forbud.»

3.3.1 «Med bot straffes de som bruker eller rår over fast eiendom»

Med ”bruker” menes disposisjoner som tidligere har vært straffbare etter § 395 første ledd som besittelseskrenkelse. I tillegg rammes bruksovertagelse som tidligere har vært straffbare etter § 396.⁹² Bruk vil også innebære praktiske handlinger som grave, sprengning, plante og lignende som er nevnt i 1902 § 396. Med ”rå over” mener departementet handlingene som er omfattet av straffeloven 1902 § 396 første ledd,⁹³ og andre type rådighetsutøvelser som

---

⁹¹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297. Innst.O.nr.73 har ingen merknader vedrørende § 346 utover hva departementet uttaler i ot.prp.nr.22, denne legges derfor til grunn for de videre drøftelser. Det fremgår videre av ot.prp.nr.22 at ingen av høringsinstansene har utalt seg om forslaget, men at økokrim generelt har sluttet seg til kommisjonens utkast til kapittel 30 (NOU 2002:4 delutredning VII side 373).

⁹² Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

⁹³ ”(...) uden Berettigelse bygger paa, graver, sprænger, saar eller planter i, lægger Vei eller Gangsti over eller driver Husdyr ind paa Grund i andens Besiddelse (...), jf straffeloven 1902 § 396 første ledd.

har vært omfattet av § 396 første ledd.^{94 95} ”Rår over” innebærer altså praktiske, fysiske handlinger. ”Fast eiendom” antas å ha tilsvarende definisjon som redegjort for i straffeloven 1902 § 395 side 4.

3.3.2 «i strid med rettighetene til eieren eller annen som rettmessig rår over eiendommen»

At A er eier av fast eiendom vil vanligvis ikke volde tvil.⁹⁶ Derimot kan det volde tvil hvem som rettmessig rår over eiendommen. Etter § 395 i straffeloven 1902 er det avgjørende for straffbarheten hvem er besitter av eiendommen. Ordlyden ”rettmessig rår over” i § 346 angår derimot ikke besittelse i den form vi kjenner fra straffeloven 1902 § 395.⁹⁷

Departementet utaler at rettmessig rådighet har den som leier en bygning eller fester en grunn, og at bestemmelsen også vil kunne ramme den som handler i strid med rettighetene til en som har mer begrensede bruks- eller råderett over eiendommen, for eksempel beiterett.⁹⁸ At det kun legges vekt på disse formene for besittelse, ekskluderer at besittelsesvern kan oppnås via lovlig ervervet besittelse eller festnet besittelse, slik B har etter straffeloven 1902 § 395. I § 346 vil bare den som har den materielle retten som er eier, leier eller har en bruksrett gis et vern for sin besittelse. Begrunnelsen for at det ikke lenger skal legges vekt på lovlig ervervet besittelse og festnet besittelse, er at det antas å forenkle praktiseringen, siden hvem som har besittelsen kan by på tvil.⁹⁹

---

⁹⁴ ”Udslettedes ved den udøvede Raadighed noget Grænsemerke (...)”, jf straffeloven 1902 § 396 annet ledd.

⁹⁵ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

⁹⁶ Det ligger utenfor oppgavens problemstilling å gå inn på eiendomstvister og spørsmål om eiendomsretten.

⁹⁷ Til tross for at det ikke lenger skal legges vekt på besittelse som kan gi B et vern og ordet besittelse fra § 395 er byttet ut med bruk eller rår, bruker forarbeidene fortsatt ordet ”besittelseskrenkelser”. Med krenkelser av besittelsen, menes forhold hvor det foreligger en materiell rett hos A som er eier, og at B krenker denne retten ved bruk av eiendommen.

⁹⁸ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

⁹⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297.

§ 346 første ledd gir eier A et vern når B benytter seg av eiendommen ved ulovlig bruk. Har B oppnådd festnet besittelse eller har lovlig ervervet besittelse, men fortsetter å bo i huset etter leiekontrakten er utgått, vil ikke dette falle inn under vilkåret ”rettmessig rår” og A kan fjerne B uten å komme i konflikt med § 396.

3.3.3 «Slik at den berettigede påføres tap, ulempe, eller i strid med dennes uttrykkelige forbud»

Det er i motsetning til straffeloven 1902 § 395 en betingelse om at den berettigede, eieren eller leieren, påføres et tap eller en ulempe. Eller at bruken er i strid mot den som er berettiget sitt forbud.

3.4 Straffeloven 2005 § 346 annet ledd

Annet ledd i § 346 lyder:

«Straff etter første ledd anvendes likevel ikke på den som er part i en avtale med den berettigede om bruken av eller rådigheten over eiendommen.»

Straffeloven 1902 § 392 annet ledd blir opphevet ved straffeloven 2005. Departementet uttaler om bortfallet av annet ledd at det ikke lenger er grunn til å ha en egen bestemmelse om selvtekt¹⁰⁰ i straffebudet om besittelse av løsøre,¹⁰¹ fordi det nå med den nye straffeloven vil komme en egen bestemmelse som regulerer selvtekt. Ettersom § 395 annet ledd viser til § 392 annet ledd, vil det si at bestemmelsen ikke blir videreført for straffeloven 2005 § 346.

3.4.1 «Part i en avtale med den berettigede om bruken av eller rådigheten over eiendommen»

En av de sentrale endringene ved straffeloven 2005 § 346 er at B ikke vil ha et vern for sin besittelse selv om han står i kontraktsforhold med eier A. Forarbeidene uttaler at det gjøres

---

¹⁰⁰ Selvtekt blir her ikke brukt som selvtekt som straffefrihetsgrunn, men som urettmessig selvtekt.

¹⁰¹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 296

unntak for straffeansvar for den som handler som beskrevet i første ledd, og som er part i avtale med den berettigede om bruken av eiendommen.¹⁰² Slik annet ledd må forstås, gis heller ikke den som leier et vern etter straffeloven 2005 § 346, ettersom A også kan være ”part i avtale”. Hvis det sies at B for anledningen har inngått leiekontrakt med A og A krenker B sin besittelse ved å skifte lås på døren, vil A bli straffefri for besittelseskrenkelsen ettersom A også er ”part i avtale”. Dette fører til at B ikke lenger har et vern for sin besittelse, selv i de tilfeller hvor han har en leieavtale med A. Dette fører samtidig til at det ikke er lenger er noe vern for besittelsen som kan skape begrensinger for A sin mulighet til å fjerne B.

Forarbeidene er klare på at ”forslaget innebærer en avkriminalisering av eksempelvis eierens krenkelse av leietakers bruksrett til en bolig i henhold til avtale med eieren. Dette er ikke ment som noen legitimering av krenkelser av rettigheter til fast eiendom som er regulert i kontrakt mellom partene, men skyldes et noe endret syns både på terskelen for og hensiktsmessigheten av straff”.¹⁰³ Det skal litt senere i kapittelet gås inn på om det foreligger alternativt vern for B sin besittelse og om dette kan begrense A sin egenhendige fjerning av B.

3.5 Skyldkravet, medvirkning og straff

Skyldkravet er forsett.¹⁰⁴ Forsett følger av straffeloven 2005 § 22. Medvirkning reguleres etter straffeloven 2005 § 15, hvor det heter at medvirkning er straffbart så lenge ikke annet er bestemt. § 346 nevner ikke medvirkning, og medvirkning til overtredelse vil være straffbart, jf § 15.

Straffen for overtredelse av straffeloven 2005 § 346 er bøter. Strafferammen er lavere enn ved straffeloven 1902 § 395, som hadde strafferamme opptil tre måneders fengsel. Depar-

---

¹⁰² Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

¹⁰³ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 298

¹⁰⁴ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

tementet mener at vilkåret om tap eller ulempe innebærer en heving av terskelen for straff for handlinger som hittil har blitt vurdert som besittelseskrenkelser av fast eiendom, men at dette er en marginal avkriminalisering ettersom det ikke skal mye til før vilkårene er oppfylt.¹⁰⁵ Etter kravet om betinget påtale etter straffeloven 1902 § 395 har terskelen allerede vært høy, og det har ikke vært mange saker for retten avgjort etter § 395. Kravet om betinget påtale endres imidlertid med straffeloven 2005. Ettersom § 346 kun tar sikte på å straffe B, vil det trolig bli færre saker totalt sett for retten, til tross for at påtalereglene har blitt styrket gjennom offentlig påtale.

3.6 Alternativt begrensninger for A sin fjerning

B mister det vernet for sin besittelse som gjorde det straffbart for A å fjerne han etter straffeloven 1902 § 395. Både i forhold til lovlig ervervet besittelse, festnet besittelse og i de tilfeller hvor B har en gyldig leiekontrakt med A. Ettersom forarbeidene var klare på at deres forslag innebar en avkriminalisering av eierens krenkelse av leietakers bruksrett, men at dette ikke var ment som en legitimering av krenkelser av rettigheter som er regulert i kontrakt mellom A og B,¹⁰⁶ kan det spørres om B sitt vern er ivaretatt av andre regler, og om disse vil begrense A sin egenhendige fjerning av B. Det blir i forarbeidene lagt vekt på at politiets etterforskning vil være mindre hensiktsmessig i kontraktsforhold, og at småkravprosessen i tvisteloven kapittel 10 i fremtiden vil gjøre det enklere å forfølge krenkelsene sivilrettslig. Det vises også til konfliktråd som en mulig løsning.¹⁰⁷

Husleieloven ikke vil gi B et vern i de tilfellene A skifter lås på døra til B eller fjerner B i de tilfeller hvor B sin leiekontrakt har opphørt. Det samme gjelder for de tilfeller hvor B tar

---

¹⁰⁵ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 297

¹⁰⁶ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 298.

¹⁰⁷ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 298.

opphold på A sin eiendom over tid.¹⁰⁸ Det er kun straffeloven 1902 § 395 som gir B et vern i disse tilfellene og begrenser A sin egenhendige fjerning. A kan riktignok bryte bestemmelsene om oppsigelse etter husleieloven, og dermed bryte deres avtale, i de tilfeller hvor A fjerner B som fortsatt har kontrakt, men det kreves da at B går til sak¹⁰⁹ mot A for å bli gjeninnsatt¹¹⁰ eller eventuelt reiser erstatningskrav. Blir B gjeninnsatt på eiendommen kan A straffefritt etter § 346 fjerne B igjen. Husleieloven vil ikke sette reelle begrensinger for A sin fjerning av B.

Forarbeidene mener at konflikten mellom A og B kan løses etter småkravprosessen og konfliktløsning. Småkravprosessen føres etter tvisteloven kapittel 10. Forutsatt at vilkårene er oppfylt kan utfallet av saken bli at A dømmes til erstatning for eventuelle tap eller skade. Hvis konfliktråd benyttes er det en forutsetning at begge parter samtykker, jf konfliktrådsloven¹¹¹ § 5. Hvis A vil unngå konfliktrådet, kan A enkelt motsette seg dette. Det vil i besittelsestvister kunne være tvil og uenighet om det faktiske forhold. Dette kan føre til at vilkåret om at partene i hovedsak skal være enige om saksforholdet ikke er oppfylt, jf § 5.

Etter nye straffeloven 2005 § 346 vil A kunne fjerne B straffritt og andre bestemmelser vil ikke kunne motvirke dette.¹¹²

---

¹⁰⁸ Husleieloven gjelder ved avtale ved bruksrett til husrom mot vederlag, jf husleieloven § 1. Dette ekskluderer de tilfellene hvor B har tilhold på A sitt skogområde eller hvor B fortsetter å bli boende etter utgått kontrakt.

¹⁰⁹ B kan først benytte seg av husleietvistutvalget

¹¹⁰ B kan bli gjeninnsatt etter midlertidig forføyning.

¹¹¹ Lov om meglingskonfliktråd av 15. mars 1991 nr. 3.

¹¹² Med forbehold om at A sine handlinger ikke rammes av andre straffebud som for eksempel legemskrenkelser eller skadeverk.

3.7 Sluttkommentar til straffeloven 2005 § 346

B har ikke et vern etter straffeloven 2005 § 346 i de tilfeller hvor han ikke har en leierett, festerett eller bruksrett. Dette er fordi det nå har blitt gått bort fra å vektlegge vern for besittelsen. Når B urettmessig tar tilhold på A sin eiendom over lang tid eller fortsetter å bli boende etter leiekontrakten er utgått, kan A fjerne B uten å komme i konflikt med straffeloven 2005 § 346. Hvis B inngår leiekontrakt med A, er B heller ikke vernet for besittelseskrenkelser fra A etter paragrafens annet ledd. For A betyr dette at han nå kan fjerne B i mye større grad enn han kunne etter straffeloven § 395.

3.7.1 Selvtekt

Straffeloven § 19, vil når den trer i kraft, regulere selvtekt som straffefrihetsgrunn. A sin fjerning av B vil ikke være straffbar etter § 346. A har derfor ikke noe behov for straffefrihetsgrunner. Siden vilkåret for at bestemmelsen skal få anvendelse er at handlingen til A må være en ”handling som ellers ville vært straffbar”. Handlingen til A faller derfor ikke inn under bestemmelsen og av den grunn går det ikke videre inn på § 19.

4 Tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e

Tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e lyder:

«I andre leie- og besittelsesforhold enn etter husleieloven: forhold som gjør det åpenbart at saksøkte ikke har rett til å besitte eiendommen.»

4.1 Situasjon og problemstilling

A er eier av fast eiendom og B har urettmessig tatt tilhold på eiendommen hans. Hvis A velger å gå gjennom namsmyndighetene for å få fjernet B, er spørsmålet hvordan A må gå frem for å få fravikelse etter tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e, og hvilke vilkår må være oppfylt.

4.2 Saksgangen

Utgangspunktet er at A ikke kan ta seg til rette, men må gå gjennom myndighetene for å fullbyrde sitt krav.^{113 114} Vernet B kan få etter § 395 er ikke et absolutt vern. Det er kun et vern mot at A egenhendig skal kunne fjerne B. Vernet vil ikke være til hinder for at B kan fjernes etter tvangsfullbyrdelsesloven¹¹⁵ § 13-2 tredje ledd bokstav e, snarere tvert i mot er vernet til B tilstede nettopp for at A skal måtte gå gjennom myndighetene for å fjerne B.

En av bakgrunnene for ny tvangsfullbyrdelseslov var å gjøre reglene mer pedagogiske slik at loven ble enklere å forstå også for de som ikke er jurister.^{116 117} Tvangsfullbyrdelsesloven gir mulighet for en raskere og enklere prosess enn om A måtte skaffet seg et tvangsgrunnlag gjennom kun tvistelovens regler. Avgjørelsen treffes som hovedregel etter skriftlig saksforberedelse og avgjøres ved kjennelse, det er heller ikke er noe krav til tilsvarfsfris-

---

¹¹³ Falkanger (1993) s. 62-63. Dette fremgår også av § 392 annet ledd.

¹¹⁴ Viser til visse unntak for at A kan fjerne B på egenhånd, som tidligere er redegjort for etter drøftelsen i § 395, men det klare utgangspunkt er at A ikke kan ta seg selv til rette for å fullbyrde sitt krav.

¹¹⁵ Lov om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) av 26. juni 1992 nr. 86

¹¹⁶ Ot.prp.nr.65 (1990-1991).

¹¹⁷ Den nye tvangsfullbyrdelsesloven erstattet lov om tvangsfullbyrdelse av 13. august 1915 nr. 7

ter og muntlig hovedforhandling. Partene kan også henvende seg til namsmannen for vei- ledning, jf tvangfullbyrdelsesloven § 5-3 annet ledd. Det er imidlertid krav om varsel etter § 4-18, og det kan kreves at det holdes muntlige forhandlinger, jf tvisteloven § 9-9 første ledd, jf § 9-14.

4.2.1 Tvangskraftig tvangsgrunnlag

Prosessen ved fravikelse er en tvangfullbyrdelse av et krav. Tvangfullbyrdelse kan forstås som at A tvinger igjennom et krav med myndighetenes hjelp. Det er en forutsetning for å få gjennomført en tvangfullbyrdelse at det foreligger et tvangsgrunnlag, jf § 4-1 første ledd. Tvangsgrunnlagene deles opp i alminnelige eller særlige tvangsgrunnlag. Når B tar tilhold på A sin eiendom uten samtykke eller fortsetter å bli boende etter utgått leiekontrakt, er tvangfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e, som er et særlig tvangsgrunnlag, jf § 4-1,¹¹⁸ riktig hjemmel. Tvangsgrunnlaget 13-2 tredje ledd bokstav e er ikke knyttet til et dokument, det vil derfor være avgjørende med en vurdering av det påberopt saksforhold¹¹⁹ om det er åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen.

Av § 4-1 og § 13-1 følger det at tvangfullbyrdelse bare kan begjæres når tvangsgrunnlaget er tvangskraftig. Det fremgår av § 4-18, at et særlig tvangsgrunnlag kan begjæres tvangsfullbyrdet fjorten dager etter at saksøkeren har sendt skriftlig varsel til saksøkte. Varselet kan tidligst sendes på forfallsdagen, jf første ledd. Forfallsdatoen vil være den dagen B tar ulovlig opphold i huset til A, den dagen leiekontrakten har utgått, eller den tredje dagen B telter, jf friluftsløven § 9 tredje ledd. Unntakene for varsling er aktuelle når B ikke har kjent oppholdssted, eller det er grunn til å frykt for at fullbyrdelsen av kravet vil bli vanskeliggjort om det varsles, jf § 4-18 annet ledd. Når det har gått fjorten dager, jf § 4-18 og B ikke

---

¹¹⁸ For at tvangfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e skal kunne benyttes i de tilfellene B blir boende etter utløpt leiekontrakt, er det et vilkår at det ikke foreligger klausul om tvangsfravikelse ved utløpt leietid. Hvis så er tilfelle vil det være tvangfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav b, som er riktig tvangsgrunnlag. Se Falkanger, Flock og Waaler (2002) s. 884. Det forutsettes at det ikke foreligger slik klausul, slik at bokstav e er riktig hjemmel.

¹¹⁹ Falkanger, Flock og Waaler (1995) s. 141.

har flyttet fra A sin eiendom, kan A levere begjæring om fravikelse etter § 13-2 tredje ledd bokstav e, til tingretten, jf § 13-3 annet ledd.¹²⁰

Når begjæringen er fremsatt for namsmyndigheten vil det foretas en prøving av begjæringen etter § 5-4, jf § 5-2. B vil så forelegges begjæringen og får muligheten til å komme med innsigelser mot kravet, jf § 13-6. B skal ha to uker for å uttale seg om forholdet, jf § 13-6 annet ledd. Når fristen etter § 13-6 er utløpt, vil retten treffe sin avgjørelse med kjennelse, jf § 13-7 annet ledd. Tvangsgrunnlaget, § 13-2 tredje ledd bokstav e, må prøves av namsmyndighetene før det kan slås endelig fast at kravet er et tvangskraftig tvangsgrunnlag slik at fravikelsen kan gjennomføres.

4.3 «I andre leie- og besittelsesforhold enn etter husleieloven»

Tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e kommer til anvendelse i andre leie og besittelsesforhold enn husleieloven. Bestemmelsen omfatter de forholdene hvor B aldri har hatt noen rett til å besitte eiendommen, men også de tilfeller hvor B tidligere har hatt rett til besittelse, men hvor det er åpenbart at retten har opphørt.¹²¹

4.4 «Forhold som gjør det åpenbart at saksøkte ikke har rett til å besitte eiendommen»

Det er et vilkår at det foreligger et forhold som gjør det åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen. Forhold som i utgangspunkt gjør det åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen kan være at B har urettmessig tilhold A sitt hus eller skogområde eller at leiekontrakten er utgått. Nedenfor skal det pekes på noen ”forhold” som kan skape tvil.¹²²

---

¹²⁰ I Oslo og Bergen er det Byfogden som tar avgjørelsene om fravikelse etter § 13-2 tredje ledd bokstav e. På mindre steder skal begjæringen fremsettes for tingrettene.

¹²¹ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 262

¹²² Problemstillingens hovedområdet er de tilfellene hvor B har lovlig ervervet kontrakt, men fortsatt blir boende, og de tilfeller han tar tilhold i A sitt hus eller på A sitt skogområde, såkalt okkupasjon. For en fremstilling av flere forhold vises det til Moe (2013) s. 543- 549 og Falkanger, Flock og Waaler (2002) s. 883-888.

Dette kan være folkeretten, frilufsloven og tidligere leieavtale. Til sist diskuteres hva som ligger i ordet åpenbart.

4.4.1 Folkeretten

Et forhold som kan skape tvil om det er åpenbart at B ikke kan besitte eiendommen, er at det vil være i strid med folkeretten å forby hans opphold på eiendommen.¹²³ I Rt. 2005 s. 1, som omhandlet okkupasjon av et rom i et asylmottak, ble det drøftet om EMK art. 3 kunne være et forhold som gjorde at det ikke var åpenbart at B ikke hadde rett til å besitte eiendommen. Høyesteretts kjæremålsutvalg presiserte i denne saken at hvis det hadde vært klart på fravikelsestidspunktet at ”ethvert annet alternativ for B ville innebære en krenkelse av EMK art. 3, ville også en utkastelse fra asylmottaket være en slik krenkelse”.¹²⁴ I 13-117117TVA-OYF/1 avsagt 04.09.2013, ble blant annet ØSK art. 11 ble påberopt som grunnlag for besittelse. Folkeretten er et forhold som klart er relevant og som retten må ta stilling til ved avgjørelsen om det er åpenbart at B ikke kan besitte eiendommen.

4.4.2 Frilufsloven

Som nevnt tidligere kan B bare telte i to døgn uten samtykke fra eieren, jf frilufsloven § 9 tredje ledd. Etter dette er i det i utgangspunktet åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen. Unntakene i § 9 tredje ledd annet punktum, kan allikevel føre til tvil.

---

¹²³ Den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) med et utvalg av tilleggsprotokoller og De forente Nasjoner konvensjoner om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) og sivile og politiske rettigheter (SP) med et utvalgt av tilleggsprotokoller, er gjort til norsk lov gjennom menneskerettighetsloven § 2. Bestemmelsene og konvensjonene har også ved motstrid forrang for annen norsk lov, jf menneskerettighetsloven § 3. Det følger videre av tvangsfullbyrdelsesloven § 1-4 at loven gjelder med de begrensinger som er anerkjent i folkeretten eller som følger av overenskomst med fremmed stat.

¹²⁴ Rt. 2005 s. 1, avsnitt 26.

Spørsmålet var oppe i sak LB-2013-170743 avsagt 28.10.2013. Situasjonen var en etablert teltleir på 28 telt og ca. 100 personer ved Sognsvann i Oslo.¹²⁵ Statsbygg fremholdt i lagmannsretten at beboerne ubestridt hadde hatt opphold i mer enn to døgn uten eieren samtykke, og at oppholdet ikke falt inn under frilufsloven § 9 tredje ledd. Videre mente Statsbygg at oppholdet medførte nevneverdig skade eller ulempe etter § 9 tredje ledd, i form av brann, forsøpling, avføring og lukt. Lagmannsretten kom, som byfogden, til at teltleiren ikke lå fjernt fra bebyggelsen, jf 9 tredje ledd. Det var derfor ikke nødvendig å gå inn på om oppholdet medførte nevneverdig skade eller ulempe etter § 9 tredje ledd. Lagmannsretten uttaler imidlertid at det fremstår som klart at det som er fremkommet gjennom forberedelsen til ankesaken, ikke er egnet for en annen vurdering eller konklusjon enn hva byfogden kom til. Vedrørende dette spørsmålet hadde byfogden kommet til at det forelå nevneverdig skade eller ulempe for allmenheten etter fremlegging av bildebevis og vitner.¹²⁶ Lagmannsretten kom til at den ankende part (beboerne i teltleiren) åpenbart er uten rett til å besitte eiendommen. Frilufsloven var derfor ikke et forhold som rokket ved vilkåret ”åpenbart”.

Det er flere forhold som kan skape tvil om B har rett til å besitte eiendommen etter frilufslovens regler. B kan hevde at det foreligger samtykke fra A om teltingen. Videre kan A ha observert teltingen til B, men uten å foreta seg noe. Dette kan tyde på en stilltiende aksept fra A og er et forhold som kan skape tvil om det er åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen.

4.4.3 Tidligere leieavtale

I de tilfeller hvor A og B tidligere har hatt en leiekontrakt, og B nekter å flytte ut, er dette i utgangspunktet et forhold som gjør det åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen lenger. Tvil kan oppstå om B hevder det foreligger muntlig avtale om forlenget leie, boret

---

¹²⁵ Tidligere, før avgjørelsen fra byfogden, hadde forvalteren av området, Statsbygg, fremsatt begjæring om midlertidig forføyning, sak TOBYF-2013-95040 avsagt 26.06.2013, for fravikelse av samme teltleir, men ikke fått medhold.

¹²⁶ 13-117117TVA-OYF/1 avsagt 04.09.2013, s. 9.

eller forkjøpsrett, eller at B har utført handlinger som han mener bør tilsi at han har rett til besittelse av eiendommen.

En sak hvor det forelå en tidligere leieavtale, men hvor B påberopte seg en forkjøpsrett som grunnlag for videre besittelse etter opphør av leiekontrakten er Rt. 1967 s. 1272. Saken omhandler tvangsfullbyrdelsesloven 1915 § 234 og den gamle ektefelleloven¹²⁷. Tvangsfullbyrdelsesloven fra 1915 § 234 regulerte de forhold § 13-2 tredje ledd bokstav e nå regulerer. Til tross for at avgjørelsen ikke lenger er direkte anvendbar, viser den at en påstått forkjøpsrett kan være et forhold som kan føre til at det ikke lenger er ”uholdbart åpenbart” som det het i § 234.¹²⁸ I denne saken ble slutningen at utvalget ikke fant noe feil med lagmannsrettens tolkning av § 234. De kom til at ikke er uholdbart åpenbart da B mente han fortsatt hadde rett til å besitte leiligheten.

I en annen sak, HR. 1989 s. 430-K, hvor det også forelå en tidligere leieavtale, ble det påberopt flere forhold for videre besittelse. B mente at lagmannsretten hadde tolket § 234 feil og at det ikke var klart at det forelå en uholdbar åpenbar hjemmel for fravikelsen. B påberopte seg et løfte fra A om å frastå fra utkastelsen, betaling av husleie og strøm¹²⁹, påkostning av lokale og at utleiemarkedet var vanskelig. Kjæremålsutvalget var enig med lagmannsretten i at de ikke hadde bygd på en uriktig tolkning av § 234. Lagmannsretten hadde lagt til grunn at betaling av løpende husleie ikke skaper noe nytt grunnlag for besittelse og at det ikke forelå noe løfte fra A av betydning for avgjørelsen. Anførselen vedrørende utleiemarkedet mente utvalget åpenbart var uten betydning. Kjæremålet ble forkastet og avgjørelsen fra lagmannsretten ble stående.

---

¹²⁷ Lov om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven) av 20. mai 1927 nr.1

¹²⁸ ”Åpenbart” etter § 13-2 tredje ledd bokstav e er en noe videre formulering enn § 234 ”uholdbart åpenbart”.
Se side 39

¹²⁹ Dette kan også sees som et motregningskrav. Retten skal ta i betraktning leietakers B motregningskrav, selv om kravet ikke er erkjent eller det rettskraftig avgjort, og i alle tilfeller hvor B har misligholt leien. Moe (2013) s. 544.

Avgjørelsene viser at det er mange forhold som kan påberopes fra B sin side etter leiekontrakten har gått ut eller B er gyldig oppsagt. Om dette er ”forhold” som gjør at det ikke er åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen må klargjøres av retten.

4.4.4 Åpenbart

Forholdet må være åpenbart for at A skal få godkjent sin tvangsfullbyrdelse av fravikelse av B. Åpenbart er et strengt vilkår.¹³⁰ I Rt. 2002 s. 313 var spørsmålet for Høyesteretts kjæremålsutvalg uklarhet i premissene etter § 13-2 tredje ledd bokstav e, og det ble det uttalt at det ikke er nok med vanlig sannsynlighetsovervekt ved vurderingen om forholdet gjør det åpenbart.¹³¹

Bokstav e tar for seg de tilfellene hvor det er vanskelig å dokumentere en faktisk rett til besittelse, det kan også gjøre det vanskelig å dokumentere at det ikke foreligger en rett til besittelse. Det er ikke meningen at namsretten prejudisielt skal ta stilling til svært omtvistede forhold som vil innebære svært omfattende bevisspørsmål.^{132 133} Hvis namsmyndighetene finner tvil, kan ikke A kan få medhold i sitt krav. For at rettsikkerheten til B skal være ivaretatt er derfor vilkåret om ”åpenbart” strengt. Dette kan på mange måter gi et vern for den besittelsen B hevder å inneha. Er det tvil om B har rett til å besitte eiendommen, skal ikke fravikelse skje. Er det åpenbart at B ikke har rett til å besittelse eiendommen, skal A få sin besittelse tilbake gjennom en summarisk prosess ved tvangsfullbyrdelseslovens regler. Dette viser at § 13-2 tredje ledd bokstav e gir et vern for besittelsen til A.

---

¹³⁰ Moe (2013) s. 543

¹³¹ Rt. 2002 s. 313, s. 315

¹³² Moe (2013) s. 543

¹³³ Se også RG 1997 s. 71 Moe (2013) mener avgjørelsen kan oppfattes som den stenger for mulighetene til å begjære saken overført til almenprossens form. Moe mener imidlertid at det må være en adgang til en slik overføring. Se Moe (2013) s. 543-544.

Formuleringen åpenbart i § 13-2 tredje ledd bokstav e, er noe videre enn formuleringen ”åpenbar uholdbar hjemmel” i § 234.¹³⁴ Endringen innebærer en utvidelse av området for bestemmelsen. Dette kan være tilfeller hvor det kreves fravikelse ovenfor en kjøper som besitter eiendommen, men hvor salget blir hevet grunnet betalingsmislighold hos B, eller hvor B ikke flytter fra leiligheten eller huset som er solgt.¹³⁵

Påståtte løfter og samtykke, som nevnt i Rt. 1967 s. 1272 og i HR. 1989 s. 430-K er blant de tilfellene som lett kan skape tvil. Tvil må som i disse avgjørelsene klargjøres for at forholdet skal være åpenbart. Kommer retten derimot til at det uklart om for eksempel påståtte løfter eller samtykke foreligger, vil dette være et forhold som gjør at det ikke er åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen. B kan da ikke fravikes fra eiendommen med grunnlag i § 13-2 tredje ledd bokstav e.

4.5 Når kjennelse foreligger

Når saken er avgjort av namsmyndighetene, er det namsmannen som står for den praktiske gjennomføringen av fravikelsen, jf § 13-7. Fravikelsen skjer etter reglene i § 13-11, som innebærer at namsmannen fjerner B og hans eiendeler. Namsmannen kan, hvis de møter motstand, bruke nødvendig makt, jf § 5-10. Maktbruk fra namsmannen kan være å benytte seg av låsesmed for å ta seg inn i huset. Hvis namsmannen ser det som nødvendig, kan de kreve bistand fra politiet, jf § 5-10 første ledd annet punktum. Politiet vil fjerne B fra eiendommen om han nekter å bli med frivillig. Namsmannen skal imidlertid vise hensynsfullhet og varsomhet i den grad forholdene tillater det, jf § 5-10 annet ledd første punktum.

---

¹³⁴ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 262

¹³⁵ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 262

4.6 Sluttcommentar til tvangsfullbyrdelsesloven

For at A skal kunne tvangsfullbyrde sitt krav må han ha et tvangskraftig tvangsgrunnlag og ellers oppfylle vilkårene i saksgangen. Det må foreligge et forhold som gjør det åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen. Det må ikke være tvil ved åpenbarhetsvilkåret. Videre legger tvangsfullbyrdelsesloven opp til en summarisk prosess for eier A sin fjerning av B. Denne prosessen ivaretar A sitt vern for besittelsen ved at han enklere kan få sin besittelse tilbake. Fravikelsesprosessen gjennom namsmyndighetene kan allikevel ta lang tid. Prosessens omstendighet er begrunnet i B sitt behov for rettsikkerhet. A kan ta feil og B kan være uten midler eller kunnskap til å forsvare seg mot en sterkere A. Tvangsfullbyrdelse av et krav vil kunne innebære et betydelig inngrep for B.¹³⁶ Derfor kan det offentlige ikke stille sitt maktapparat til disposisjon uten at det er helt sikkert at B er forpliktet til å oppfylle kravet.¹³⁷ Rettsikkerheten til B viser samtidig at B sin besittelse også har et visst vern. Mener A at det haster å få B fjernet fra eiendommen sin, kan han i stede for fravikelse etter reglene om tvangsfullbyrdelsesloven begjære midlertid forføyning etter tvistelovens kapittel 34.

---

¹³⁶ Falkanger, Flock og Waaler (1995) s. 141

¹³⁷ Falkanger, Flock og Waaler (1995) s. 141

5 Midlertidig forføyning

Sitasjonen er at B har tatt urettmessig tilhold på A sin eiendom, og A ønsker å få B fjernet ved midlertidig forføyning. Spørsmålet er hvilke vilkår må være oppfylt for at A skal få tilkjent midlertidig forføyning etter tvisteloven.¹³⁸

5.1 Midlertidig forføyning

Midlertid forføyning er en midlertidig sikring, jf tvisteloven § 32-1. Populært sagt er midlertidig forføyning hastesaker, hvor det kreves at det treffes avgjørelse og tiltak raskt. Midlertidig forføyning blir hyppig brukt. I 2012 avsa Oslo byfogdembete 300 avgjørelser om midlertidig forføyning.¹³⁹ Midlertidig forføyning er som fravikelse etter tvangsfullbyrdelsesloven en summarisk prosess, men det legger opp til en raskere og hurtigere fullbyrdelse og behandling av saken. Hensynet til effektivitet står sterkt i sivilprosessen. Forarbeidene fremhever at en effektiv rettspleie er en hjørnestein i rettsstaten og at det må legges til rette for en effektiv og rettssikker behandling.¹⁴⁰

Når B blir fjernet fra eiendommen ved midlertidig forføyning vil A få besittelsen over eiendommen tilbake. Vernet B kan få for sin besittelse gjør det straffbart av eier A å fjerne B på egenhånd i disse tilfellene. Slik som vist under kapittelet om tvangsfullbyrdelse, er vernet til B ikke til hinder for at A kan få B fjernet ved myndighetenes hjelp. Det legges opp til at A skal ha et godt alternativ for å få sin besittelse tilbake. Ettersom midlertidig forføyning legger opp til en raskere behandling enn alminnelig tvistebehandling, kan muntlig forhandling utelates, jf tvisteloven § 32-7 annet ledd. Hvis det er flere saksøkte i samme

---

¹³⁸ Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90

¹³⁹ Statistikk fra www.domstol.no

¹⁴⁰ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), side 13

begjæring, kan det utelates å identifisere alle som har tatt urettmessig opphold, jf avgjørelser fra Oslo byfogdembete.¹⁴¹

Tvisteloven § 34-2 var tidligere å finne i tvangsfullbyrdelsesloven § 15-2. Det er et ikke mange Høyesterettsavgjørelser etter tvisteloven § 34-1 og § 34-2¹⁴² og tvangsfullbyrdelsesloven §15-2.¹⁴³ For å gi eksempler innenfor problemstillingens hovedområder benyttes derfor også avgjørelser av lavere instans.

5.2 Vilkårene for midlertidig forføyning

Midlertidig forføyning blir tilkjent etter tvisteloven kapittel 34 og avsies ved kjennelse, jf § 32-7 første ledd. Det følger av tvisteloven § 32-1 at midlertidig forføyning kan begjæres når A har et krav som ”går ut på annet enn betaling av penger”. A sitt krav er at B skal forlate eiendommen, og således et krav om fravikelse. Dette er et rettskrav etter tvisteloven § 1-3¹⁴⁴ som det er mulig å få dom for.¹⁴⁵ A er eier av eiendommen som B besitter og har derfor også rettslig interesse.¹⁴⁶

5.2.1 Sikringsgrunnen

I begjæringen om midlertidig forføyning skal det oppgis hvilket krav som det begjæres midlertidig forføyning for og sikringsgrunnen, jf § 32-5 annet ledd. Sikringsgrunnen viser hvorfor det er nødvendig for A å sikre sitt krav. Hvilke sikringsgrunner som kan påberopes fremgår av § 34-1.

---

¹⁴¹ TOBYF-2013-95040 avsagt 27.06.2013, TOBYF-2012-129211 avsagt 14.11.2012 og TOBYF-2010-54566 avsagt 29.04.2010.

¹⁴² 10 saker står oppført på lovdata.no hvor §§ 34-1 og 34-2 er nevnt.

¹⁴³ 57 sivile saker står oppført på lovdata.no hvor § 15-2 er nevnt.

¹⁴⁴ Moe (2013) s. 650

¹⁴⁵ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1032.

¹⁴⁶ Se Rt. 2003 s. 1630

5.2.1.1 § 34-1 bokstav a

Etter § 34-1 første ledd bokstav a kan midlertidig forføyning besluttes ”når søksøktes adferd gjør det nødvendig med en midlertidig sikring av kravet fordi forfølgningen eller gjennomføringen av kravet ellers ville bli vesentlig vanskeliggjort”. Det er B sin atferd som er det sentrale momentet.¹⁴⁷ Det må fra B sin side vanligvis foreligge en ytre handlemåte eller opptreden som gir A grunn til å frykte at hans rett vil bli krenket om det ikke gripes inn.¹⁴⁸ Det er ikke et vilkår at det vil bli umulig for A å gjennomføre kravet, bare at det vil bli vesentlig vanskeliggjort.¹⁴⁹ A sitt krav vil kunne bli vesentlig vanskeliggjort om B for eksempel starter med nedrivning av huset han tidligere har leid av A.¹⁵⁰

5.2.1.2 § 34-1 bokstav b

Av § 34-1 første ledd bokstav b følger det at midlertidig forføyning kan besluttes ”når det finnes nødvendig for å få en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold for å avverge en vesentlig skade eller ulempe, eller for å hindre voldsomheter som saksøktes adferd gir grunn til å frykte for”.

Det første vilkåret i bokstav b, er at det foreligger et omtvistet rettsforhold. Det vil det være når A sitt krav helt eller delvis blir bestridt av B.¹⁵¹ Dette kan være tilfellet hvor B hevder han har en rett til å besitte eiendommen fordi han faller inn under unntaket etter friluftsløven eller at B hevder det foreligger avtale mellom A og B om å fortsatt bli boende i leiligheten. Skade og ulempe er ofte påberopt i en begjæring om midlertidig forføyning. I TOBYF-2013-95040 avsagt 27.06.2013, hvor Staten, herunder Statsbygg, søkte om midlertidig forføyning for fravikelse av en teltleir på Sognsvann, ble det som sikringsgrunn påberopt ”skade eller ulempe” grunnet forsøpling og bruk av åpen ild i teltleiren. Skaden og

---

¹⁴⁷ Robberstad (2010) s. 155

¹⁴⁸ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 292

¹⁴⁹ Robberstad (2010) s. 155

¹⁵⁰ Dette tilfellet vil også kunne påberopes som sikringsgrunn under § 34-1 bokstav b. Bokstav a og b vil i noen grad falle sammen.

¹⁵¹ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1043.

ulempen trenger ikke å ramme A direkte, men kan også ramme andre som A står i kontraktsforhold med.¹⁵² Naboer er man i utgangspunktet ikke i kontraktsforhold med, men det kan foreligge felles husordensregler som skaper kontraktsforhold. I sak 12-141703TVI-OBYF avsagt 06.09.2012, som omhandlet husokkupasjon i Trondheimsveien i Oslo, ble det begjært midlertidig forføyning for å avverge ”skade eller ulempe” ved at okkupantene var til sjenanse ovenfor naboer og skapte frykt i nabolaget. Det var ikke forsvarlig at eiendommen ble bebodd, ettersom det ikke var tilkoblet strøm eller vann og derfor en økt fare for brann. ”Skade og ulempe” trenger ikke å være av fysisk karakter, men kan også være økonomisk ulempe. Dette ble påberopt i sak 13-061601TVI-OBYF/1 avsagt 10.04.2013. Saken omhandler okkupasjon av en bygning. A påberopte seg blant annet ulempe i form av et økonomisk tap. Det ble forsinkelser i entreprisarbeidet, ettersom bygningen ikke kunne rives så lenge okkupantene hadde tilhold i bygget.

Når det gis muligheten for midlertidig forføyning for å hindre voldsomheter, tas det sikte på fremtidig voldsbruk fra B sin side.¹⁵³ Hvis B allerede har opptrådt voldelig, vil det ofte gjøre det sannsynlig at han vil være voldelig igjen, uten en midlertidig forføyning.¹⁵⁴

Det er ikke et vilkår at skade eller ulempe allerede har inntruffet. Det er et vesentlig poeng at loven skal gi A en beskyttelse før skaden eller ulempen inntreffer.¹⁵⁵ Det er videre et selvstendig krav at forføyningen må være egnet til å avverge faren eller ulempen.¹⁵⁶ Sentralt i vurdering om midlertidig forføyning skal gis for å avverge en skade eller ulempe, eller for å hindre voldsomheter, er hvor viktig det omtvistede rettsforholdet er for A, og i hvilken grad B sin adferd griper inn i hans rettsstilling.¹⁵⁷ Hvis det for A er tale om et sommerhus han sjeldent bruker og B sitt opphold ikke vil medføre stor skade, kan det være

---

¹⁵² Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1045.

¹⁵³ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1047.

¹⁵⁴ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1047

¹⁵⁵ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1045.

¹⁵⁶ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1046.

¹⁵⁷ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1044.

at det ikke bør besluttes en midlertidig forføyning i dette tilfellet. Det omtvistede rettsforholdet er kanskje ikke av så stor betydning for A og han vil kunne få sitt krav sikret gjennom tvangsfullbyrdelse. Det er videre et krav om at den midlertidig forføyningen faktisk er egnet for å hindre at skade eller ulempe, eller hindring av voldsomheter, inntreffer.¹⁵⁸

5.2.2 Sannsynliggjøring av kravet og sikringsgrunn § 34-2

A må som hovedregel sannsynliggjøre at han har et rettslig krav, jf § 34-2 første ledd. Det er ikke nok at A påstår at han har et krav.¹⁵⁹ Hvis A hevder at B må fravike eiendommen fordi han ikke har rett til å besitte den, vil dette være et forhold retten må prøve,¹⁶⁰ og som A må fremlegge bevis for. I motsetning til fravikelse etter tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e, hvor det er krav om mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt for at forholdet skal anses som åpenbart, er det ved midlertidig forføyning tilstrekkelig at det aktuelle faktumet fremstår som mest sannsynlig.¹⁶¹

5.2.2.1 Unntakene i § 34-2 annet ledd

Det er gjort unntak for sannsynliggjøring av kravet. Vilåret for at unntaket for sannsynliggjøring av kravet kommer til anvendelse er at det foreligger fare for opphold. Det vil si at det må handles raskt. Hvis det er fare for opphold, kan det treffes avgjørelse uten muntlig forhandling etter § 32-7. I 12-141703TVI-OBYF avsagt 06.09.2012, ble begjæringen om midlertidig forføyning truffet uten muntlige forhandlinger fordi det var fare for opphold, jf § 32-7 annet ledd. Den påberopte faren for opphold var i denne saken sjenanse og frykt hos naboer og fare for brann i det kondemnerte huset. B fikk av den grunn ikke anledning til å uttale seg. I slike saker har retten normalt bare A sin begjæring å holde seg til.¹⁶² Gjøres det feil, og det viser seg at A ikke hadde noe rettslig krav og at B hadde rett til å besitte eiendommen, vil B og hans besittelse bli skadelidende. Dette viser at selv om det er fare for at

---

¹⁵⁸ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1046.

¹⁵⁹ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1061

¹⁶⁰ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1061.

¹⁶¹ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1062.

¹⁶² Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1062.

B sin besittelse blir skadeildene¹⁶³, er det A sin opprinnelige besittelse som har et vern etter reglene om midlertidig forføyning.

5.2.3 Sannsynliggjøring av sikringsgrunn

A må sannsynliggjøre sikringsgrunnen og det er ikke gjort unntak for dette. Vedrørende sikringsgrunnen ”skade og ulempe” er det tilstrekkelig at A sørger for å sannsynliggjøre skade eller ulempe vil inntreffe hvis midlertidig forføyning ikke blir iverksatt.¹⁶⁴ I Rt. 1994 s. 886, som var oppe for avgjørelse etter tvangsfullbyrdelsesloven § 15-2, sa kjæremålsutvalget seg enig med lagmannsretten i at deres tolkning av § 15-2 var rett. Lagmannsretten nektet midlertidig forføyning ettersom A ikke hadde sagt noe konkret om hva slags skade eller ulempe det var tale om.¹⁶⁵ Det er imidlertid ikke nok at A sier noe konkret om hva slags skade eller ulempe det er tale om, retten må ta stilling de argumenter og bevis A fremlegger. I TOBYF-2013-95040 avsagt 27.06.2013 mente retten at Statsbygg ikke hadde sannsynliggjort at det forelå sikringsgrunn i forhold til ”skade og ulempe”. Retten mente forurensningsaspektet fremstod som beskjedent etter bevisene slik at det ikke kunne utgjøre en ”skade eller ulempe”.

5.2.4 Proporsjonalitetsvurdering

I § 34-1 annet ledd heter det at ”midlertidig forføyning ikke kan besluttes dersom den skade eller ulempe som saksøkte blir påført står i åpenbart misforhold til den interesse saksøkeren har i at forføyningen blir besluttet.” § 34-1 annet ledd tydeliggjør at det for midlertidig forføyning gjelder en grunnsetning om proporsjonalitet hvor det tas hensyn til både A og B sine interesser.¹⁶⁶ A sine interesser er å få tilbake besittelsen over eiendommen så fort som mulig for eksempel for å unngå økonomisk tap. Dette er ikke en rett A ubetinget kan kreve

---

¹⁶³ Hvis det viser seg at A ikke har noe rettslig krav og B har rett til å besitte eiendommen, kan B bli gjeninsatt ved midlertidig forføyning. Han kan også kreve erstatning av A gjennom almenprosedyreregler eller reglene om forlikrådet eller konfliktrådet.

¹⁶⁴ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1045.

¹⁶⁵ Rt. 1994 s. 886, s. 887

¹⁶⁶ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 292

ved midlertidig forføyning selv om han er eier av eiendommen. B sine interesser vil være å fortsette å bli boende der og således verne over sin besittelse. Det vil også være i B sin interesse at fravikelsen skjer på betryggende måte og hans rettsikkerhet er ivaretatt. Det vil dermed kunne forekomme tilfeller hvor det foreligger en krenkelse av A sin rett, og hvor A klart har en sikringsgrunn, men hvor det allikevel etter en proporsjonalitetsvurdering ikke er grunn for å gripe inn med midlertidig forføyning.¹⁶⁷ I tidligere nevnte TOBYF-2013-95040 avsagt 27.06.2013 kom retten til at begjæringen om midlertidig forføyning ville være uforholdsmessig. Ettersom beboerne, B, ikke hadde annet overnattingstilbud og at nytteverdien av en midlertidig forføyning var av beskjeden verdi og at en forføyning ville stå i åpenbar misforhold til de ulemper som B ville utsettes for. A sitt krav om fravikelse derfor er et uforholdsmessig tiltak som ikke kan håndheves gjennom norsk rettsorden.^{168 169}

I denne vurderingen bør det imidlertid tas med muligheten retten har til å kreve at A stiller sikkerhet for forføyningen,¹⁷⁰ jf § 34-2 første ledd annet punktum. Ved sikkerhetsstillelse kan byrden for B bli mindre, og dette bør derfor tas med i en proporsjonalitetsvurdering.¹⁷¹

5.2.5 Unntakene i § 34-1

Det heter i § 34-1 første ledd at midlertidig forføyning ”kan” besluttes om det foreligger sikringsgrunner som i bokstav a eller b. Selv om A oppfyller vilkårene for sikringsgrunner, kan retten allikevel etter en helhetlig vurdering beslutte å unnlate midlertidig forføyning.¹⁷² Ordene ”nødvendig” legger også opp til en reservasjon.¹⁷³ Det vil ikke fremstå som nød-

---

¹⁶⁷ Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 292

¹⁶⁸ TOBYF-2013-95040 avsagt 27.06.2013, siste avsnitt.

¹⁶⁹ Statsbygg begjærte etter avslaget fravikelse etter tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e og fikk medhold for fravikelse i byfogden og senere ved anke i lagmannsretten. 13-117117TVA-OBYF/1 og LB-2013-170743.

¹⁷⁰ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1049

¹⁷¹ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1049

¹⁷² Ot.prp.nr.65 (1990-1991) s. 291

¹⁷³ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1048

vendig om en ordning kan gjennomføres på annen måte.¹⁷⁴ Det kan være at B tilbyr A en avtale om at han skal flytte fra eiendommen innen en uke. Kommer B med et slikt forslag kan nødvendigheten for en midlertidig forføyning være mindre. Likeledes kan det være at tvangsfullbyrding av kravet vil ivareta A sine interesser like godt som en eventuell midlertidig forføyning. Det kan hende at A allerede har et tvangsgrunnlag for sitt krav, men mener det tar for lang tid å gå gjennom myndighetene. I disse tilfellene kan A som hovedregel ikke kreve midlertidig forføyning som går ut på det samme som tvangsgrunnlaget.¹⁷⁵ Men hvis det foreligger en sikringsgrunn som i tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b, kan A allikevel få en midlertidig forføyning som går ut på det samme som hovedkravet,¹⁷⁶ likeledes hvis tvangsgrunnlaget ikke er tvangskraftig.¹⁷⁷

5.3 Den praktiske gjennomføringen

Hvis retten godtar A sin begjæring om midlertidig forføyning gjennomføres fravikelsen av namsmannen. Gjennomføringen av midlertidig forføyning følger reglene i kapittel 13 i tvangsfullbyrdsloven, jf § 34-4 og det vises til side 39.

5.4 Sluttkommentar til midlertidig forføyning

Midlertidig forføyning for å få B fjernet fra eiendommen kan besluttes hvis det foreligger sikringsgrunner som nevnt i § 34-1 og A sannsynliggjør disse og sitt krav etter § 34-2. Videre må den midlertidige forføyningen være proporsjonal, jf § 34-1 annet ledd. Ved at det er lagt opp til en rask og effektiv behandling av A sitt krav, ivaretas A sin tidligere besittelse. Den raske prosessen er ikke uten unntak, og kravene som stilles til midlertidig forføyning er for å sikre rettsikkerheten og den besittelsen som B kan ha krav på. Midlertidig forføyning vil være en balansegang mellom ulike hensyn og interesser som A og B måtte ha.

---

¹⁷⁴ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1048

¹⁷⁵ Moe (2013) s. 655

¹⁷⁶ Moe (2013) s. 655

¹⁷⁷ Falkanger, Flock, Waaler (2002) s. 1048

6 Avslutning

A kan fjerne B fra eiendommen sin både egenhendig og ved hjelp av myndighetene. Egenhendig fjerning av B er etter straffeloven 1902 § 395 begrenset når B er besitter av eiendommen. Hvis A fjerner B når B har oppnådd et vern for sin besittelse og er besitter, vil A sette seg i rettstridig besittelse etter § 395. Selv om A sin straff kan nedsettes eller bortfalle helt etter § 392 annet ledd, vil fortsatt A sin handling være rettstridig. I de tilfellene hvor B ikke har et vern for sin besittelse, når det har gått kort tid og besittelsen ikke er lovlig ervervet, vil A kunne fjerne B fra eiendommen sin uten å komme i konflikt med straffeloven § 395. Dette endres når den nye straffeloven av 2005 trer i kraft. Når B urettmessig tar tilhold på A sin eiendom over lang tid eller fortsetter å bli boende etter leiekontrakten er utgått, kan A fjerne B uten å komme i konflikt med straffeloven 2005 § 346. B vil ikke ha et vern for sin besittelse i disse tilfellene. Hvis B inngår leiekontrakt med A, har B heller ikke et vernet for besittelseskrenkelser fra A etter paragrafens annet ledd. For A betyr dette at han kan fjerne B i mye større grad etter straffeloven 2005 § 346 enn han kunne etter straffeloven 1902 § 395.

Hvis A går om myndighetene for å få fjernet B kan han gjøre dette ved tvangsfullbyrdelse eller midlertidig forføyning. For at A skal kunne tvangsfullbyrde sitt krav må han ha et tvangskraftig tvangsgrunnlag. Tvangsgrunnlaget til B vil i disse tilfellene være tvangsfullbyrdelsesloven § 13-2 tredje ledd bokstav e. Etter bestemmelsen må det foreligge et forhold som gjør det åpenbart at B ikke har rett til å besitte eiendommen. Det må ikke være tvil med dette åpenbarhetsvilkåret, ettersom det kreves mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt ved vilkåret. A kan få begjært midlertidig forføyning hvis det foreligger sikringsgrunn som nevnt i tvisteloven § 34-1. A må også sannsynliggjøre sikringsgrunnen og sitt krav, jf § 34-2. Midlertidig forføyning kan bare besluttes dersom den er proporsjonal, jf § 34-1 annet ledd.

Tvangsfullbyrdelse og midlertidig forføyning legger opp til en summarisk prosess hvor eier A kan få B fjernet fra eiendommen. Dette viser at når eier A ikke kan ta seg selv til rette vil han ha gode alternativer gjennom myndighetene. Ved at A kan henvende seg til myndighetene når han ikke egenhendig kan fjerne B uten å komme i konflikt med straffeloven 1902 § 395, ivaretar rettstaten A sin besittelse på betryggende måte og gir den et vern ved sine regler. Ved ikrafttredelsen av straffeloven 2005 vil A sin besittelse bli vesentlig stryket ved at han i alle tilfeller hvor B setter seg i besittelse av hans eiendom egenhendig kan fjerne B, uten å komme i konflikt med straffeloven 2005 § 346.

7 Kildehenvisninger

7.1 Lover

- 1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10
- 1915 Lov om tvangsfuldbyrdelse av 13. august 1915 nr. 7
- 1927 Lov om ektefellers formuesforhold (ektefelleloven) av 20. mai 1927 nr. 1
- 1961 Lov om ymse beitespørsmål (beitelova) av 16. juni 1961 nr. 12
- 1961 Lov om rettshøve mellom grannar (grannelova) av 16. juni 1961 nr. 15
- 1957 Lov om friluftslivet (friluftsløven) av 28. juni 1957 nr. 16
- 1991 Lov om megling i konfliktråd av 15. mars 1991 nr. 3
- 1992 Lov om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven) av 26. juni 1992 nr. 86
- 1992 Lov om avhending av fast eiendom (avhendingslova) av 3. juli 1992 nr. 93
- 1995 Lov om politiet (politiløven) av 8. april 1995 nr. 53
- 1999 Lov om husleieavtaler (husleieløven) av 26. mars 1999 nr. 17
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30
- 2005 Lov om straff (straffeløven) av 20. mai 2005 nr. 28
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteløven) av 17. juni 2005 nr. 90

7.2 Konvensjoner

- EMK Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon. 4. november 1950
- ØSK FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. 16.12.1966
- SP FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. 16.12.1966

7.3 Forarbeider

7.3.1 NOU

NOU-1992-23 Ny straffelov, alminnelige bestemmelser: Straffelovkommissionens delutredning V

NOU 2002:4 Ny straffelov, Straffelovkommissionens Delutredning VII

7.3.2 Odelstingsproposisjoner

Oth.prp.nr.24 (1898-99) Ang. Udfærdigelse af en almindelig borgerlig Straffelov, en Lov om den almindelige borgerlige Straffelovs Ikrafttræden samt en Lov, indeholdende Forandringer i Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager af 1ste Juli 1887. SMK s. 290-291

Ot.prp.nr.51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Ot.prp.nr.65 (1990-1991) Om lov om tvangsfullbyrding og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdelsesloven).

Ot.prp.nr.22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

7.3.3 Innstillinger til odelstinget

Innst.O.nr.73 (2008-2009) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

7.4 Norsk rettspraksis

7.4.1 Avgjørelser fra Høyesterett

Rt. 1918 s. 674	Rt. 1967 s. 1272	Rt. 2002 s. 313
Rt. 1933 s. 1293	Rt. 1979 s. 1492	Rt. 2003 s. 1630
Rt. 1934 s. 838	Rt. 1989 s. 64	Rt. 2005 s. 1
Rt. 1940 s. 201	HR. 1989 s. 430-K	
Rt. 1940 s. 342	Rt. 1989 s. 463	
Rt. 1949 s. 459	Rt. 1994 s. 886	
Rt. 1953 s. 181	Rt. 1996 s. 160	
Rt. 1955 s. 33	RG 1997 s. 71	

7.4.2 Avgjørelser fra lagmannsretten

LB-2013-170743, Borgarting Lagmannsrett, avsagt 28.10.2013

7.4.3 Kjennelser fra byfogden

TOBYF-2010-54566	Oslo byfogdembete, avsagt 29.04.2010
12-141703TVI-OBYF	Oslo byfogdembete, avsagt 06.09.2012
TOBYF-2012-129211	Oslo byfogdembete, avsagt 14.11.2012
13-061601TVI-OBTF/1	Oslo byfogdembete, avsagt 10.04.2013
TOBYF-2013-95040	Oslo byfogdembete, avsagt 26.06.2013
13-117117TVA-OBY/1	Oslo byfogdembete, avsagt 04.09.2013

7.5 Litteratur

- Gjelsvik (1936) Gjelsvik, Nikolaus. *Norsk Tingsrett*. 3. utgave ved Erik Solem. Oslo, 1936
- Skeie (1946) Skeie, Jon. *Den Norske strafferett, annet bind*. 2. utgave. Oslo, 1946
- Brækhus og Hærem (1964) Brækhus, Sjur og Axel Hærem. *Norsk Tingsrett*. 1. utgave. Oslo, 1964.
- Falkanger, Flock og Waaler (1995) Falkanger, Thor, Hans Flock og Thorleif Waaler. *Tvangsfullbyrdelsesloven med kommentarer, bind 1*. 2. utgave. Oslo, 1995.
- Falkanger, Flock og Waaler (2002) Falkanger, Thor, Hans Flock og Thorleif Waaler. *Tvangsfullbyrdelsesloven med kommentarer, bind 2*. 3. utgave. Oslo, 2002.
- Eskeland (2006) Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 2 utgave. Oslo, 2006.
- Andenæs (2004) Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utgave. Oslo, 2004
- Andenæs (2009) Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utgave. Oslo, 2009
- Wyller (2009) Wyller, Christian Fr. *Boligrett*. 5. revidert utgave. Stavanger, 2009.
- Robberstad (2010) Robberstad, Anne. *Sivilprosess*, 2. opplag. Oslo, 2010
- Moe (2013) Moe, Ernst. *Praktisk tvangsfullbyrdelse*, 2 utgave. Oslo, 2013

7.6 Artikler

- Staalesen (1973)   Staalesen, Ulf Einar. Selvtekt som straffefrihetsgrunn. I: Jussens venner (1973), s. 183-270.
- Falkanger (1993)   Falkanger, Thor. Tvangsfullbyrdelse. Et kompendium. I: Jussens venner. Årg. 57 (1993), s. 62-146. (Sitert fra: Lovdata.no).
- Falkanger (2000)   Falkanger, Aage Thor. ”Selvtekt - samfunnsskadelig neverett eller verdifullt supplement til samfunnsmakten?” I: Jussens Venner. Årgang 1 (2000) s 1. (Sitert fra: Lovdata.no).

7.7 Internettsider

Norsk ordbok (2014). Formentlig. www.ordnett.no (Sitert: 24.04.2014)

Universitetsforlaget (2014), kommentarutgaver.no. Straffeloven, kommentarutgave av Magnus Matningsdal og Anders Bratholm, straffeloven § 395 og § 392 (2014) 21.01.2014. www.kommentarutgaver.no (sitert: 24.04.2014).

Aftenposten (2014). Nyhetssak vedrørende bortvisning av rumenere på Sognsvann (2014) 24.03.2014, <http://www.osloby.no/nyheter/Romfolk-Det-er-en-katastrofe-om-vi-ikke-far-bo-i-skogen-engang-7513640.html#.UzBpANyWEWc> (sitert 24.04.2014)

Domstolene (2014). Statistikk om midlertidig forføyning: <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/Oslo-byfogdembete/Tvangsfullbyrdelse/Om-midlertidig-sikring/Midlertidig-forfoeyning/> (Sitert: 24.04.2014).